

A person in a dark jacket and blue jeans is walking a light-colored dog on a leash across a large, arched steel truss bridge. The sun is low on the horizon, creating a strong orange glow and long shadows on the bridge deck. The bridge's structure is a complex network of steel beams and arches that recede into the distance.

Jenni Simonen

”Mä koitan itse selviytyä kaikesta”

Tutkimus työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista

Tutkimuksen tekemistä on tukenut Keskitien säätiö

© e2 ja kirjoittaja

ISBN 978-952-5895-91-9

Graafinen suunnittelu: Juha Rätty / j-form.fi

Hansaprint ja PDF 2019

Jenni Simonen

”Mä koitan itse selviytyä kaikesta”

Tutkimus työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista

Sisältö

Saatteeksi	3
Tervehdys Nuorisotutkimusverkostosta	4
Tiivistelmä	6
1. Johdanto	8
1.1 Katse NEET-nuorten hyvinvointiin	8
1.2 NEET-nuoret ja hyvinvointi tutkimuksissa	10
1.3 Haastatteluaineisto antaa äänen nuorille	14
2. Hyvinvointia talouden reunaehdoilla	16
2.1 "No opintolaina mulla on se maksimi, mut kaikki on jäänyt kesken"	16
2.2 "Otin vissiin kaikki pikavipit mitä pystyin"	19
3. Hyvinvointia sosiaalisista suhteista	22
3.1 "Menin kouluun ja ruvettiin kiusaamaan"	22
3.2 "Kaverit auttaa jaksamaan"	25
4. Hyvinvointi itsensä toteuttamisena	28
4.1 "Yhteiskunnassa, kuitenkin sillai suht rajoilla"	28
4.2 "Et pääsis töihin ja olis tekemistä"	31
4.3 "Sais parempaan kuntoon ton mielenterveyden"	33
4.4 "Kyllä mä oon ite aina kaikkiin vaikuttanut"	37
5. Keinoja hyvinvoinnin vahvistamiseksi	42
5.1 Nuoret ottavat vastuuta	42
5.2 Nuorten ehdotuksia hyvinvoinnin parantamiseksi	51
6. Miten nuorista puhutaan vai puhuvatko he itse?	61
6.1 Yhteenveto: hiljainen, muttei äänetön	61
6.2 Kohteesta kuulluksi	63
Lähteet	65
Liite 1	74
Loppuviitteet	75

Saatteeksi

Tässä julkaisussa äänessä ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret. VTT **Jenni Simonen** e2 Tutkimuksesta on analysoinut ainutlaatuisia haastatteluaineistoa, jonka on kerännyt FT **Anu Gretschel** Nuorisotutkimusverkostosta.

Raportti rikkoo julkisuudesta tuttuja stereotyyppioita. NEET-nuoret haaveilevat suomalaisille tyypillisistä asioista, vastuuttavat itseään ja kohdistavat yhteiskuntaan hyvin kohtuullisia odotuksia. Heillä on valmiuksia katsoa Suomea ja omaa tilannettaan analyttisesti.

Nuorten elämää hankaloittavat asiat on mahdollista laittaa kuntoon. Tutkimus osoittaa, että pikavipit ovat nuorten, kuten aikuistenkin, ongelma. Niitä koskeva sääntely on poliitikkojen käsissä – katse siis sinne.

Toinen tekijä vaikeuksien taustalla on koulukiusaaminen. Sen kitkeminen on vaikeampaa, mutta ei ylivoimaista. Paljon on jo tehty, mutta tämä raportti kannustaa kouluja, koteja ja meitä kaikkia tekemään vielä enemmän. Toisen ihmisen vahingoittamiselta ei saa sulkea silmiä.

Tutkimuksen otsikko *”Mä koitan itse selviytyä kaikesta”* kuvaa paitsi nuoren asennetta myös yksinäisyyttä. Aikuisenkin elämäkokemuksella on vaikeaa selviytyä yksin kaikesta vastaantulevasta. Lohduttomalta tuntuu, jos nuoren on siihen pystyttävä.

Yksinäisyyden ongelmaan löytyy apua, jos muistamme empatian ja ymmärrämme pysähtyä kohtaamaan toinen toisemme. Myös mahdollisuus mielekkääseen harrastukseen lievittäisi yksinäisyyttä ja vahvistaisi hyvinvointia. Näin nuoret kertovat tässä raportissa.

Nuorten viestit ohjaavat pohtimaan, asennoidummeko heihin kuin toimenpiteiden kohteisiin ja teemmekö epäreiluja yleistyksiä näkemättä nuorissa olevaa voimaa. Suomi voi olla lapsilleen ja nuorilleen parempi maa, ja tämä tutkimus kertoo, mihin muutosta nuorten mielestä tarvitaan.

Kiitän lämpimästi Jenni Simosta työn suunnittelusta ja huolellisesta toteutuksesta. Erityiset kiitokset vuonna 2017 käynnistyneestä hyvästä yhteistyöstä Anu Gretschelille, tutkija **Sami Myllyniemelle** ja koko Nuorisotutkimusverkostolle sekä haastatetuille nuorille, hankkeessa mukana olleille nuorisotyöntekijöille ja kaikille työtä tukeneille.

Helsingissä 20.5.2019

Karina Jutila, johtaja

e2 Tutkimus

Tervehdys

Nuorisotutkimusverkostosta

Tämä tärkeä ja kiinnostava VTT **Jenni Simosen** tutkimus hyödyntää laajasti työn ja koulutuksen ulkopuolella olevilta nuorilta kerättyä syvähaastatteluaineistoa. Simosen näkökulma on NEET-nuorten hyvinvointi ja sen esteet. Hän kiteyttää nuorten ajatukset kuuteen viestiin, jotka liittyvät koulukiusaamiseen, työllistymiseen, mielekkääseen tekemiseen, opinto-ohjaukseen, velkoihin ja kohtaamisiin.

Olen vastannut nuorten haastattelemisesta. Teen yhdessä tutkija **Sami Myllyniemen** kanssa NEET-nuoria koskevaa tutkimusta, jota kutsutaan Nuorisobarometrin erillisnäytteeksi. Aineistomme sisältää kaikkiaan 35 nuorten syvähaastattelua, 117 etsivien nuorisotyöntekijöiden toteuttamaa haastattelua, sekä noin 50 nuoren rekisteriaineiston, joka on nuorten luvalla tilattu Tilastokeskukselta.

Simosen tutkimuksen aineistona on Varsinais-Suomesta keräämäni haastattelut. Tämä aineisto ei eroa merkittävästi Keski-Suomesta, Kainuusta tai Helsingin ja Uudenmaan alueelta kerätystä aineistosta. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tilanne on samantyyppinen eri puolilla maata.

Kattavasta aineistosta valmistuu useita tutkimuksia. Nuorisotutkimusverkosto julkaisee syksyllä 2019 tutkimuksen, joka käsittelee nuorten asemaa kunnissa, demokratiaa, palveluja ja tulevaisuutta. Tämän kokonaisuuden päärahoittaja on Kunnallisanalan kehittämissäätiö. Lisäksi tulossa on Lounais-Suomen aluehallintoviraston rahoittama raportti.

Haastatteluaineistoa käyttävät myös **Karin Varis**, joka suorittaa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa Laureassa, sekä **Vesa Välimäki** väitöstyössään ja **Jenni Palomäki** pro gradu -tutkielmassaan. Molempia töitä valmistellaan Tampereen yliopiston Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen koulutusohjelmissa.

Haastatteluaineistot on anonymisoitu yksittäisen nuoren tunnistamisen välttämiseksi. Sekä aineistonkeruussa että sen käytössä on noudatettu eettistä ohjeistoa. Haastatteluihin on voinut osallistua turvallisista mielin.

Haastattelen nuoria uudelleen kymmenen vuoden kuluttua ja myös heidän rekisteriaineistonsa saadaan silloin päivitettyinä. Nuorten haastattelut tallennetaan 2020- ja 2030-lukujen ajankuvaksi Yhteiskuntatieteelliseen

tietoarkistoon. Nuoret ovat kertoneet arvostavansa tätä. Näin ajattelen myös itse. Kiitos yhteistyöstä nuorille ja etsiville nuorisotyöntekijöille, joiden avulla olemme tavoittaneet nuoret.

Nuorisotutkimusverkoston ja e2 Tutkimuksen yhteistyö alkoi vuonna 2017, jolloin e2 Tutkimuksen johtaja **Karina Jutila** vastasi demokratiaan liittyvästä valmistelutyöstä professori **Juho Saaren** vetämässä eriarvoisuustyöryhmässä. Meidät kutsuttiin mukaan taustatyöhön, ja valtioneuvoston kanslia rahoitti ensimmäistä tutkimusvaihetta, jossa etsivät nuorisotyöntekijät haastattelivat NEET-nuoria Nuorisobarometrien kysymyksillä. Se oli alku monille opinnäytteille ja tutkimuksille, joista Jenni Simosen työ valmistuu ensimmäisenä.

Kiitokset Jennille ja e2 Tutkimukselle hyvin sujuneesta yhteistyöstä, josta kumpikin osapuoli on hyötynyt!

Omasta, Sami Myllyniemen ja koko
Nuorisotutkimusverkoston puolesta tervehtien,

Anu Gretschel, erikoistutkija, FT
Nuorisobarometrin erillisnäyte -tutkimushanke,
Nuorisotutkimusverkosto

Tiivistelmä

Tämä tutkimus käsittelee työ-, opiskelu- tai harjoittelupaikkaa vaille olevien 15–29-vuotiaiden nuorten hyvinvointia.

NEET-nuoriksi (*Not in Employment, Education or Training*) kutsuttu väestönosa on noussut esiin eriarvoistumisesta, syrjäytymisestä ja kansalaisten osallisuutta koskevassa keskustelussa.

On kannettu huolta tämän nuorten joukon putoamisesta yhteiskunnan reunamille. NEET-nuorten auttamiseksi ja hyvinvoinnin tukemiseksi on luotu monia toimenpiteitä. Harvoin on kuitenkaan kuunneltu kohderyhmän omia näkemyksiä ja tarpeita. Jos tuki nousee käyttäjien tarpeiden sijaan palvelujärjestelmän toimintalogiikasta ja asiantuntijoiden näkemyksistä, on vaara, etteivät hyvinvointia tukevat toimet kohtaa nuorten tarpeita.

Tässä raportissa annetaan ääni työn ja koulutuksen ulkopuolella oleville NEET-nuorille. Raportissa nuoret kertovat itse hyvinvoinnistaan, sen esteistä ja siitä, mikä heitä voisi auttaa. Nuorten näkemysten pohjalta tehdään heidän hyvinvointiaan tukevia ehdotuksia.

Raportissa hyödynnetään työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten haastatteluja. Hyvinvointia lähestytään kolmiosaisen kehikon kautta. Hyvinvoinnin nähdään rakentuvan taloudellisista, sosiaalisista ja itsensä toteuttamiseen liittyvistä tekijöistä.

Haastatteluaineisto osoittaa, että nuorten taloudellista hyvinvointia heikensivät pikavipit, osamaksut ja kesken jääneistä opinnoista kertyneet opintolainat. Ne kiristivät nuorten taloustilannetta ja kavensivat tekemisen mahdollisuuksia. Sosiaalista hyvinvointia haastoivat sosiaalisten suhteiden hauraus, yksinäisyys ja koulukiusaaminen. Osallisuudesta ja itsensä toteuttamisesta kumpuavaa hyvinvointia horjuttivat psyykkiset ongelmat sekä yhteiskunnallisen luottamuksen säröt. Ne murensivat elämän mielekkyyttä ja saivat nuoret sijoittamaan itsensä yhteiskunnan reunalle.

Erityisesti vajeet hyvinvoinnin sosiaalisella ja itsensä toteuttamiseen liittyvillä osa-alueilla heikensivät nuorten pärjäämistä.

Hyvinvoinnin vajeiden lisäksi haastattelut nostivat esiin myös nuorten voimavaroja. Ihmissuhteet ja mielekäs tekeminen vahvistivat hyvinvointia ja lisäsivät elämän mielekkyyttä. Ne kannattelivat nuoria ja pitivät heitä kiinni yhteiskunnassa.

Ne nuoret, joilla oli toimivia sosiaalisia suhteita ja mielekästä tekemistä, kokivat vahvempaa luottamusta ja mielsivät itsensä kiinteämmin osaksi yhteiskuntaa kuin ne, jotka kokivat puutteita näillä osa-alueilla.

Heikoimmassa asemassa olivat ne nuoret, jotka kokivat yksinäisyyttä ja sosiaalisten suhteiden haurautta sekä merkityksettömyyttä omassa olemisessaan ja tekemisessään. Kouluaikana koettu kiusaaminen erottui merkittävimpänä yksittäisenä hyvinvointia horjuttavana tekijänä. Se tuotti monia kielteisiä vaikutuksia nuorten hyvinvoinnille ja elämänhallinnalle.

Nuoret eivät olettaneet, että yhteiskunta tai ammattilaiset ratkaisevat heidän tilanteitaan. He ottivat itse vastuuta asioistaan. Kysyttäessä he nostivat kuitenkin esiin teemoja, joilla nuorten hyvinvointia voi tukea.

Nuorten näkemysten pohjalta raportissa tehdään hyvinvointia parantavia ehdotuksia. Nuorten viestit kiteytyvät seuraaviin toiveisiin:

1. Koulukiusaaminen on saatava kuriin.
2. Työllistymistä on tuettava.
3. Mielekästä tekemistä ja toimintaa on oltava tarjolla.
4. Opinto-ohjauksen tulee olla onnistunutta ja koulun keskeytykset on kitkettävä.
5. Velkaongelmia tulee vähentää.
6. Kohtaamisen tulee olla keskiössä.

Tukemisessa tulisi muistaa etenkin viimeisen viestin sanoma. Arvostuksen, osallisuuden ja toimijuuden kokemusten vahvistaminen on nuorten hyvinvoinnin edistämisessä keskeistä. On surullista, ettei osa nuorista kokenut tulleen ikinä kuulluksi tai arvostetuksi. Siksi tämän tutkimuksen tehtävä on nostaa esiin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ääntä ja kuunnella heitä. Nostamalla nuoret toimenpiteiden kohteesta kuulluksi, tutkimus pyrkii omalta osaltaan asenteellisten jakolinjojen ylittämiseen.

On hyvä muistaa, että yhteiskunnan vastuulla olevien tukitoimien lisäksi meistä jokainen voi osallistua nuorten tukemiseen ja hyvinvoinnin vahvistamiseen. Haastatteluista välittyvä viesti on yksinkertainen: kuuntele, ole kiinnostunut ja ole saatavilla.

1. Johdanto

1.1 Katse NEET-nuorten hyvinvointiin

”Mulla on aina ollut vähän semmoinen luuseriolo --- kun en oo pärjänny kouluis ja oon ollu työttömänä --- ja sit aina verrannut itseä [sisaruksiin], kun heillä on perheet ja autot ja omat asunnot ja työpaikat.”

Haastattelulainauksen ääni kuuluu nuorelle, joka luokitellaan työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuoliseen NEET-nuorten ryhmään. NEET-nuoret ovat nousseet esiin eriarvoistumista, syrjäytymistä ja kansalaisten osallisuutta koskevassa keskustelussa. Useimmiten keskustelu on kuitenkin kohdistunut lähinnä NEET-nuorten määrään, ei niinkään heidän elämäntilanteeseensa tai hyvinvointiinsa.

NEET-nuorten määrä on ollut Suomessa suurempi kuin muissa Pohjoismaissa ja ylittänyt sekä EU:n että OECD:n keskiarvon. Tilanne on noussut uutisiin ja havahduttanut päättäjät.¹

Viime vuosina toimet NEET-nuorten määrän vähentämiseksi ovat tuottaneet tulosta. Kun vuonna 2017 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten osuus oli 17 prosenttia, arvioitiin sen vuonna 2018 laskeneen 12 prosenttiin.² Myönteisestä kehityksestä huolimatta syrjäytymisvaarassa olevia nuoria on edelleen paljon, eikä määrän vähentyminen anna kuvaa näiden nuorten tilanteesta. On perusteltua pelätä, että tämä joukko ajautuu yhteiskunnan reunamille. Huoli konkretisoituu julkisessa keskustelussa usein euroiksi tai menetetyiksi työvuosiksi:

”Syrjäytymisen kokonaiskustannukset riippuvat vahvasti siitä, suorittaako nuori peruskoulun jälkeisen tutkinnon vai ei. Peruskoulun varaan jäävät aiheuttavat julkishallinnolle elinaikanaan keskimäärin jopa 370 000 euron lisäkustannukset verrattuna koulutuksen hankkiviin.”³

Euroihin kiinnittyvä näkökulma jää kuitenkin kapeaksi. NEET-nuoria koskevasta keskustelusta puuttuu sävyjä, sillä työelämän ja koulutuksen ulko-

NEET-nuoret ovat nousseet esiin eriarvoistumista, syrjäytymistä ja kansalaisten osallisuutta koskevassa keskustelussa

puolella olevien nuorten elämäntilanteesta ja niistä tekijöistä, jotka tukevat tai heikentävät heidän hyvinvointiaan, on niukasti tietoa.

Tutkimusta on heikosti myös siitä, kuinka nuoret itse arvioivat elämäntilanteensa sekä hyvinvointiaan ja niitä vahvistavia elementtejä. Nuorten tukemiseksi tarvitaan tietoa niistä tekijöistä ja olosuhteista, jotka vaikuttavat koettuun hyvinvointiin.⁴

Käsillä olevassa raportissa annetaan ääni koulutuksen, työn ja harjoittelun ulkopuolella oleville nuorille. Tutkimus perustuu e2 Tutkimuksen ja Nuorisotutkimusseuran yhteistyöhön ja on osa laajempaa hanketta, joka on jatkoa Nuorisotutkimusseuran Juho Saaren eriarvoisuustyöryhmälle (2017–2018) tuottamalle NEET-nuoria koskevalle tutkimukselle.⁵ Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria pyydettiin osallistumaan kyselyyn syksyllä 2017 ja syvempiin haastatteluihin vuonna 2018. Tässä raportissa hyödynnetään osaa näistä haastatteluista.

Raportissa tarkastellaan, miten työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret kuvaavat hyvinvointiaan ja arvioivat keinoja, jotka voisivat auttaa heitä. Raportissa keskitytään NEET-nuorten hyvinvoinnin esteisiin ja erityisesti siihen, kuinka niitä voitaisiin lieventää tai poistaa. Nuorten ääntä kuulemalla tehdään ehdotuksia, joilla heidän hyvinvointiaan voidaan parantaa tai tukea. Samalla NEET-nuoria koskevaan keskusteluun pyritään tuomaan lisää sävyä, sillä sitä leimaavat usein ulkopuolisuutta ja voimattomuutta korostavat stereotypit.

Usein yhteiskuntaan liittyvien keskeisten rakenteiden, kuten työn ja koulutuksen ulkopuolella oleva päätyy ulkoapäin määriteltyjen toimenpiteiden kohteeksi. Kohteena oleminen ei kuitenkaan parhaalla tavalla lisää tunnetta osallisuudesta tai toimijuudesta. Siksi tässä tutkimuksessa toimenpiteitä lähestytään eri suunnasta – kuuntelemalla nuorten omia näkemyksiä siitä, mikä heitä auttaisi.

NEET-nuorten haastatteluaineisto piirtää kuvaa koulutuksen, harjoittelun ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten moninaisista elämäntilanteista ja hyvinvoinnin esteistä. Raportin ehdotukset nuorten tukemiseksi kohdistuvat niille elämäntilanteille, joissa nuoret itse näkevät tuen tarvetta.

Raportti sisältää kuusi lukua. Johdantoluvussa esitellään tutkimuksen tausta, tarkastelua suuntaava kolmiosainen hyvinvoinnin käsite ja nuorten haastatteluaineisto. Luvuissa 2–4 analysoidaan koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten hyvinvointia ja sen esteitä keskittymällä taloudellisiin,

**Raportissa
annetaan
ääni koulu-
tuksen, työn
ja harjoitte-
lun ulkopuo-
lella oleville
nuorille**

sosiaalisiin ja itsensä toteuttamisen näkökulmiin. Luvussa 5 haastateltujen nuorten näkemysten pohjalta tehdään ehdotuksia keinoista, jotka voisivat tukea NEET-nuorten hyvinvointia. Raportin viimeisessä luvussa pohditaan, millaisella keskustelulla ja käsitteillä nuorten toimijuutta ja hyvinvointia olisi mahdollista vahvistaa.

1.2 NEET-nuoret ja hyvinvointi tutkimuksissa

Tutkimuksellinen kiinnostus syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin voimistui 1990-luvun laman seurauksena. Huoli kiinnittyi aiempaa selvemmin koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin.⁶ Julkisessa keskustelussa viitattiin riskinuioriin ja syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Vuoden 2008 jälkeisen talouskriisin myötä havaittiin, kuinka taantuma edisti koulutusinflaatiota ja rakenteelliset tekijät vaikeuttivat nuorten aikuisten työnsaantia ja itsenäistymistä. Nuorisotyöttömyydestä tuli pysyvältä vaikuttava ongelma.⁷

Nuorten työttömyys heijastuu perustoimeentulotukea saavien nuorten määrään.⁸ Aiempaa selvemmin voidaan puhua sukupolvesta, jolle työelämän epävarmuus on tuonut pitkäkestoista epäluottamusta yhteiskuntaa kohtaan. Syrjäytymisriskissä olevista nuorista on kirjoitettu 2010-luvulla useita raportteja.⁹

Sittemmin syrjäytymisen sijasta on eurooppalaisia vaikutteita seuraten siirrytty keskustelemaan NEET-nuorista. Käsite on lyhennelmä englanninkielisistä sanoista *Not in Education, Employment or Training*.¹⁰ Termi kuvaa nuorten tilannetta kuitenkin yksioikoisesti niputtamalla hyvin erilaisessa elämäntilanteessa olevia nuoria yhteen arvottavalla ja usein stereotyyppisellä tavalla.¹¹

Nuorten erilaisten elämäntilanteiden huomioiminen on kuitenkin tarpeen, jotta tukea voidaan kohdistaa tarkoituksenmukaisesti. Myös tieto nuorten omasta selviytymiskyvystä on arvokasta, sillä nykyisin sosiaalipolitiikka on sidoksissa yhä enenevässä määrin kilpailukyky-yhteiskuntaan, jossa rakenteellisen eriarvoisuuden vähentämisen sijasta pyritään yksilöiden aktivointiin.¹²

Nämä lähtökohdat huomioivaa NEET-nuoriin kohdistuvaa tutkimusta on niukasti. Oman haasteensa ryhmän tutkimiseen tekee se, että NEET-nuoria tavoitetaan harvoin tutkimuksiin. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat jäävät helposti kyselytutkimusten otosten ulkopuolelle.

Nuorten erilaisten elämäntilanteiden huomioiminen on tarpeen, jotta tukea voidaan kohdistaa tarkoituksenmukaisesti

Poikkeuksen tekee Nuorisotutkimusseuran toteuttama etsivien nuorisotyöntekijöiden toteuttama kysely.¹³ Tutkimushankkeessa 117 koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevaa nuorta vastasi hyvinvointia, tulevaisuutta, koulutusta, syrjäytymistä, demokratiaa ja palvelujen käyttöä koskeviin kysymyksiin.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että verrattuna Nuorisobarometrin nuorten perusjoukkoon NEET-nuorilla esiintyi enemmän epäluottamusta yhteiskuntaa kohtaan. He sijoittivat itsensä muita nuoria useammin yhteiskunnan laitamille, kokivat yksinäisyyttä ja olivat syrjäytymisvaarassa.¹⁴ NEET-nuoret voivat useilla elämänalueilla huonommin kuin muut nuoret.

Myös koulutuksen ja työn ulkopuolella olevia nuoria aikuisia tutkivassa Promec-hankkeessa nuorilta aikuisilta kysyttiin heidän näkemyksiään omasta elämänlaadustaan. Sosiaalisten suhteiden heikkous ja yksinäisyys korostuivat vastauksissa olennaisimpana ja objektiivisten mittareiden tavoittamattomiin jäävänä hyvinvoinnin vajeena.¹⁵

Samoja havaintoja tehtiin U2-tutkimushankkeessa, jossa selvitettiin työpajatoiminnan merkitystä työn ulkopuolella oleville nuorille haastattelemalla työpajojen valmentajia ja valmennettavia. Työpajatoimintaan osallistuvien nuorten haastatteluissa korostui työpajojen merkitys nimenomaan sosiaalisten verkostojen vahvistamisessa ja elämänhallinnan parantumisessa, muttei niinkään koulutuksen tai työn löytämisessä. Myönteiset kokemukset kumpusivat erityisesti työpajojen ohjaajien välittävästä kohtaamisesta ja ryhmään kuulumisen tunteesta.¹⁶

Nuorten tuki -hankkeessa keskityttiin puolestaan nuorten siirtymiin marginaalista kohti koulutusta ja työelämää. Hankkeessa selvitettiin, millaisen toimijuuden ja millaisten resurssien varassa Ohjaamoissa, eli monialaisissa nuorten palvelupisteissä, ja avoimessa ammattiopistossa asioivat nuoret siirtyivät koulutuksen ja työn ulkopuolelta niiden piiriin.

Nuorten haastattelut osoittivat, että siirtymät marginaalista kohti työelämää ja koulutusta eivät olleet yksioikoisia, vaan pieneenkin joukkoon mahtui eri tavoin paikkansa löytäneitä tai sitä hakevia nuoria. Havainnot kertovat marginaalissa tai koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten erilaisista valmiuksista ja hyvinvoinnin esteistä.¹⁷

Samansuuntaisia havaintoja tehtiin myös tutkimuksessa, jossa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria tarkasteltiin hyvinvointipalvelujen käyttäjinä. Tutkimuksessa havaittiin, että heidän palvelujen tarpeensa ja valmiutensa toimia palvelujärjestelmässä olivat erilaisia.¹⁸

**NEET-nuoria
tavoitetaan
harvoin tutki-
muksiin**

Hyvinvointi koostuu objektiivisten, arvioitavissa tai mitattavissa olevien tekijöiden lisäksi subjektiivisesta kokemuksesta

Nämä esimerkkeinä mainitut tutkimukset avaavat tärkeitä näkökulmia työn ja koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin. Keskittyessään tiettyyn teemaan, ne eivät kuitenkaan kuvaa laajemmin NEET-nuorten elämäntilanteita tai erittele heidän omia keinojaan hyvinvointinsa tukemiseen. Tarpeen onkin tarkastella nuorten elämäntilannetta hyvinvoinnin käsitteen kautta ja näin laajentaa tarkastelua useille elämänalueille.

Hyvinvointia on käsitteellistetty useilla eri tavoilla. Hyvinvoinnin käsite saa eri yhteyksissä eri sisältöjä. Sitä on mahdollista määritellä yksioikoisesti.

Perinteisesti hyvinvoinnin osatekijät on jaettu karkeasti kolmeen kokonaisuuteen: terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin sekä koettuun hyvinvointiin.¹⁹ Vaikka hyvinvointia voidaan lähestyä eri teoriaperinteiden kautta, näkemyksiä yhdistää ajatus siitä, että hyvinvointi sisältää sekä objektiivisen että subjektiivisen puolen. Hyvinvointiin liitetään objektiivisten arvioitavissa tai mitattavissa olevien tekijöiden lisäksi myös subjektiivinen, ihmisen omaa kokemusta korostava puoli.

Objektiivinen hyvinvointi viittaa yksilön näkemyksistä riippumattomiin olosuhteisiin, kuten tulotasoon, asunneliöihin tai diagnosoituihin sairauksiin. Hyvinvoinnin subjektiivinen puoli viittaa puolestaan koettuun hyvinvointiin, esimerkiksi siihen, kuinka tyydyttävänä taloudellista tilannetta pidetään tai minkälaiseksi oma terveydentila koetaan.²⁰

Hyvinvoinnin käsitettä voidaan käsitteellistää vielä hienosyisemminkin. Sosiologi **Erik Allardt** (1993) on lähestynyt hyvinvointia kolmen ulottuvuuden, elintason (having), yhteisyyssuhteiden (loving) ja itsensä toteuttamisen (being) kautta.

Allardtin jaottelussa elintaso viittaa riittäviin resursseihin: taloudelliseen pärjäämiseen, aineelliseen toimeentuloon ja asumiseen. Yhteisyyssuhteilla tarkoitetaan sosiaalisia suhteita ja sosiaalisten verkostojen toimivuutta. Itsensä toteuttaminen liittyy osallisuuden kokemuksiin ja vaikuttamismahdollisuuksiin sekä siihen, kokeeko henkilö elämänsä ja toimintansa merkityksellisenä ja luottaako hän pärjäämiseensä.²¹

Tässä raportissa NEET-nuorten hyvinvointia ja sen esteitä lähestytään Allardtin (1993) ajattelua soveltaen taloudelliseen pärjäämiseen, sosiaalisiin suhteisiin sekä itsensä toteuttamiseen liittyvien osa-alueiden kautta seuraavasti:

- Taloudellisessa hyvinvoinnin tarkastelussa keskitytään nuorten taloustilanteeseen sekä taloudelliseen pärjäämiseen ja sitä haastaviin tekijöihin.

- Hyvinvoinnin sosiaalista ulottuvuutta arvioitaessa keskitytään nuorten sosiaalisiin verkostoihin sekä niitä heikentäviin ja vahvistaviin tekijöihin.
- Itsensä toteuttamiseen liittyvän hyvinvoinnin tarkastelussa käsitellään olemisen ja tekemisen mahdollisuuksia. Tässä hyvinvoinnin osa-alueessa kuvataan nuorten luottamusta ja tulevaisuudenuskoa, oman elämän mielekkyyttä, osallisuuden kokemuksia ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Hyvinvoinnin osa-alueiden määritelmässä tukeudutaan Allardtin (1993) jaotteluun hyvinvoinnin ulottuvuuksista, mutta niitä tarkastellaan keskittymällä hyvinvoinnin subjektiiviseen, eli nuorten omaa kokemusta korostavaan puoleen. Näistä lähtökohdista raportin lopussa pohditaan myös nuorten hyvinvoinnin vajeiden korjaamista.

Kuvio 1. Tutkimuksessa tarkastellut hyvinvoinnin osa-alueet

Hyvinvoinnin osa-alueiden tarkastelu nuorten kokemusten kautta

→ NEET-nuorten näkemyksistä kiteytetään viestejä hyvinvoinnin vahvistamiseksi

Lähde: Allardt, Erik 1993

1.3 Haastatteluaineisto antaa äänen nuorille

Raportissa hyödynnetään Nuorisotutkimusseuran erikoistutkijan **Anu Gretschelin** keräämiä NEET-nuorten haastatteluja. Haastatteluja on tehty neljässä eri maakunnassa yhteensä 35 nuoren kanssa. Tässä tutkimuksessa käytetään kymmentä 20–29-vuotiaan koulutuksen, työn ja harjoittelun ulkopuolella olevan nuoren syvähaastattelua Varsinais-Suomen alueelta.

Varsinais-Suomen haastattelut eivät olennaisesti eronneet muissa maakunnissa tehdyistä haastatteluista. Kouluterveyskyselyn aineistoon perustuvan, lasten ja nuorten hyvinvointia koskevan raportin perusteella Varsinais-Suomi ei profiililtaan erityisesti erotu muista maakunnista.²² Maakuntakohtaisessa Kouluterveyskyselyn tietoihin perustuvassa tarkastelussa nuorten hyvinvointia käsiteltiin muun muassa nuorten kokeman yksinäisyyden, kiusaamisen, harrastusmahdollisuuksien, luvattomien koulupoissaolojen ja luokkayhteisöön kiinnittymisen osalta.

Useimpien tekijöiden kohdalla Varsinais-Suomi sijoittui lähelle maan keskiarvoa. Nuorten kokeman yksinäisyyden ja koulusta lintaamisen osalta Varsinais-Suomen luvut alittavat maan keskiarvon eli näissä asioissa raportoitiin maan keskiarvoa myönteisemmistä tuloksista. Luokkayhteisöön kiinnittymisen osalta Varsinais-Suomi pärjäsi maan keskiarvoa heikommin. Alueelliset erot olivat suuria, ja joissakin kunnissa vain alle puolet oppilaista koki olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä.

Tiedot perustuvat kuitenkin astetta nuoremman ikäryhmän, eli peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten vastauksiin, eivätkä kerro koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tilanteesta. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevilta nuorilta kerätty haastatteluaineisto ei anna viitteitä siitä, että Varsinais-Suomen alue olisi profiililtaan erityinen. Vaikka haastattelut on tehty neljässä eri maakunnassa, eivät ne sisällöltään eroa merkittävästi toisistaan.

Tässä raportissa käytetyn Varsinais-Suomessa kerätyn aineiston haastatteluista nuorista pääosa oli alle 26-vuotiaita. Neljä haastattelluista nuorista oli tyttöjä, neljä poikia ja kaksi luokitteli itsensä muunsukupuolisiksi. Haastateltavat tavoitettiin etsivän nuorisotyön kautta. Haastattelut tehtiin rauhallisessa kunnan tilassa tai haastatellun kotona.

Haastatteluteemat käsittelivät nuorten elämän eri osa-alueita, perhe- ja ystävyys-suhteita, syrjäytymistä, näkemyksiä hyvästä elämästä ja onnellisuudesta, luottamusta ja yhteiskunnallista vaikuttamista sekä palveluja.

**Raportissa
käytetään
20–29-
vuotiaiden
NEET-nuorten
haastatteluja**

Haastattelut kestivät tunnista kolmeen tuntiin. Ne nauhoitettiin ja litteroitiin. Litteroitu aineisto anonymisoitiin Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon arkistointia varten. Anonymisoitaessa nuorten sukupuoli häivytettiin ja haastateltujen ikää käsiteltiin luokiteltuna: 20–24-vuotiaat ja 25–29-vuotiaat. Haastatteluissa esiintyvät paikannimet, erisnimet ja tunnistamista edesauttavat yksityiskohdat poistettiin tai muutettiin haastateltavien anonyymiteetin suojaamiseksi. Anonymisointi on kuvattu tarkemmin **liitteessä 1**.

Nuorten näkökulmaa tuodaan tekstissä esiin siteeraamalla runsaasti heidän käyttämiään ilmauksia, jotka näkyvät tekstissä kursiivilla. Aineisto-otteet on merkattu tekstiin ilmoittamalla haastattelun numero (1–10) ja puhuja (N= haastateltu nuori, H=haastattelija).

Aineiston analysoinnissa on hyödynnetty lähilukua ja sisällönanalyysia. Analysointi aloitettiin aineiston esikäsittelyllä ja anonymisoinnilla. Sen jälkeen aineisto koodattiin ja luokiteltiin haastatteluteemojen mukaisesti.

Pääteemoja ovat koulutus ja koulutuspolut, terveys, talous, sosiaaliset verkostot, tulevaisuudenusko, vaikuttaminen ja osallisuus yhteiskunnassa sekä näkemykset onnellisuudesta ja hyvästä elämästä.

Tämän jälkeen tarkempaan lähilukuun ja syvempään analyysiin otettiin ne teemat, jotka koskivat nuorten näkemyksiä hyvinvointia rakentavista taloudellisista, sosiaalisista ja itsensä toteuttamiseen liittyvistä tekijöistä.

Tarkastelu aloitetaan Allardtin (1993) ajattelua soveltaen elintason ja taloudelliseen pärjäämiseen liittyvällä hyvinvoinnin analysoinnilla.

2. Hyvinvointia talouden reunaehdoilla

NEET-nuoria koskevassa keskustelussa korostuu usein taloudellinen näkökulma. Taloudelliset tekijät viittaavat tavallisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämisen aiheuttamiin kustannuksiin tai veroeurojen menetyksiin. Keskustelussa ovat myös nuoren syrjäytymisen kulut yhteiskunnalle (ks. esim. Talouselämä uutiset 11.1.2018, <https://bit.ly/2HAEYoS>).

Taloudellinen näkökulma on esillä myös nuorten omissa hyvinvointikokemuksissa, mutta eri tavalla. Seuraavaksi hyvinvoinnin taloudellisia lähtökohtia tarkastellaan nuorten taloustilannetta ja taloudellista pärjäämistä kuvaamalla.

2.1 ”No opintolaina mulla on se maksimi, mut kaikki on jäänyt kesken”

Tiukka taloustilanne ja niukat käyttövarat heikensivät kaikkien haastateltavien hyvinvointia. Rahojen riittävyys tuotti huolta, ja lainojen lyhennykset kavensivat jo entuudestaan nuorten kireää taloustilannetta. Velkaa oli kertynyt eri lähteistä, kuten useista kesken jääneistä opinnoista.

Puolet nuorista oli nostanut opintovelan enimmäismäärän. Velkasummat saattoivat olla suuria: *”No opintolaina mulla on se maksimi, onks se nyt sitten seittemän tuhatta jotain”* (haast. 8). Opintovelan takaisinmaksu painoi monen nuoren mielessä: *”mulla on opintolaina mikä tarttis maksaa pois”* (haast. 1). Takaisinmaksu niukoista varoista oli haastavaa ja hidasta, ja useille haastateltavista se tuotti päänvaivaa: *”Se maksetaan puolen vuoden välein tietty summa, mut mun pitää ottaa pankkiin yhteyttä, jos ens kuussa en saa maksettua”* (haast. 1).

Toisen asteen koulutuksen kustannukset ovat herättäneet keskustelua, ja vuonna 2018 tehtiin kansalaisaloite toisen asteen maksuttomuuden puolesta. Koulutuksen kustannukset eriarvoistavat, sillä myös opinnoista aiheutuvat kustannukset

Tiukka taloustilanne heikensi kaikkien haastateltavien hyvinvointia

voivat johtaa koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen. Kun kaikista nuorista 17 prosenttia on joutunut karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan rahan puutteen takia, nuorista, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa näin on joutunut tekemään 42 prosenttia.²³

Usealla haastatellulla nuorella opintovelkaa oli kerääntynyt eri opinnoista. Velkaa kertyy, vaikka tutkintoa ei suoritaisi loppuun. Valtaosalla nuorista oli monia koulutuskokeiluja ja useita keskeytyneitä opintoja. Opintojen keskeyttäminen ja moninaiset koulutuspolut näkyvät nuorten haastatteluissa. Seuraavassa otteessa eräs nuorista kuvaa koulutuspolkunsaa käänteitä:

N: Joo, peruskoulun jälkeen mä menin lukioon, siel mä olin puol vuotta. Sit mä menin lukiost [terveys- ja sosiaaaliala] kouluun ja siel mä olin puol vuotta.

H: Okei.

N: Ja sit mä suoritin ammattistartin, se oli vuoden. Ja sit tuli tää [tekniikan ala] ja sit sen jälkeen mä menin opiskeleen vielä [kaupan- ja hallinnonalaa] ja sieltä mä sain sit paperit --- mut kaikki muut on jäänyt kesken.

(haast. 6)

Opintovelkaa kertyy, vaikka tutkintoa ei suoritaisi loppuun

Koulutusten keskeyttäminen ei ole nuorten omien eikä yhteiskunnan resursien kannalta toivottavaa. Useat haastateltavat olivat kiertäneet opinnoista toiseen ja oman alan löytäminen oli ollut monelle vaikeaa.

NEET-nuoret ovat keskeyttäneet opintonsa useammin kuin nuoret keskimäärin. Vuoden 2017 nuorisobarometrin mukaan 17 prosenttia nuorista on joskus keskeyttänyt tutkintoon johtavan koulutuksen, kun niistä nuorista, joilla ei ollut tutkintoon johtanutta koulutusta ja jotka eivät kyselyn tekoheikellä opiskelleet, 72 prosentilla koulutus oli jäänyt kesken. Keskeytyksen syynä oli Nuorisobarometrin mukaan useimmiten väärä alavalinta (56 %).²⁴

Toistuva keskeyttäminen kertoo epäsovpien alavalintojen lisäksi myös kiinnittymättömyydestä sosiaaliseen opiskeluyhteisöön sekä riittämättömästä tuesta ja ohjauksesta opintovalintojen aikana. Aineistossa on esimerkiksi nuoria, jotka ova valinneet fyysiseen toimintakykyynsä nähden epäsovpien alan. Myös nämä valinnat tuottivat toistuvia alanvaihtoja sekä keskeytyneitä opintopolkuja ja ovat karkeitä esimerkkejä opinto-ohjauksen toimimattomuudesta.

Kuitenkin vain yksi haastatelluista nuorista osoitti sormella opintojen ohjausta kehittämistä vaativana epäkohtana. Suurin osa nuorista vastuutti vääristä tai epäsovpien valinnoista lähinnä itseään, päättämättömyyttään

Valtaosalla nuorista oli monia koulutuskokeiluja ja useita keskeytyneitä opintoja

tai kiinnostuksen puuttetaan: *"Aina mä oon lopettanut kaiken mitä oon alottanut --- ei vaan kiinnostanut"* (haast. 7). Samaa totesi toinen nuori lopetettuaan koulutuksen kesken puolentoista vuoden jälkeen: *"Ei se oo mun ala, se kaatus vähän niinku siihen, et ei se sit loppujen lopuks kiinnostanutkaan"* (haast. 2).

Useat haastateltavat liittivät opintojen keskeytyksen sosiaalisen toimintaympäristön ja vuorovaikutuksen ongelmiin. Nuoret kokivat jääneensä opiskelijayhteisön ulkopuolelle tai olevansa itselleen sopimattomassa toimintaympäristössä: *"Mä olin siellä, olinks mä yhdeksän kuukautta, mä tunsin itteni niin tyhmäksi siellä koulus, tuntu et kaikki oli niin paljo viisaampia ja sit ei oikein saanut kavereita sieltä, niin ehkä meni vähän, et pääkoppa ei kestänyt yksinään siellä"* (haast. 6). Sosiaaliseen yhteisöön kiinnittymisen heikkous ja yksinäisyys onkin havaittu keskeisiksi opintojen keskeyttämisen syiksi.²⁵

Osalla haastatelluista koulutus ei ollut koskaan päässyt edes alkamaan. Edellä kiinnostuksen puutteeseen vedonnut nuori kertoi hakeneensa muihinkin koulutuksiin ja saanut useita koulutuspaikkoja, mutta *"ei se vaan koskaan lähde käyntiin"* (haast. 2).

Koulutuksen aloittamisen vaikeudet liittyivät tavallisesti sosiaalisten ongelmien ohella toiminta- ja opiskelukyvyn heikentymiseen. Usein myös mielenterveysongelmat olivat koulutuksen aloittamisen ja keskeytyksen taustalla: *"No siinä oli [mielenterveyshäiriö] kanssa, ei jaksanut"* (haast. 8).

Etenkin ammattioppilaitosten opiskelijoiden keskeytykset johtuvat usein runsaasta psyykkisestä kuormittumisesta, opiskelukyvyn heikkoudesta ja mielenterveysongelmista.²⁶

Myös nuorten itse antamat selitykset opintojen keskeyttämislle osoittavat, ettei heillä ole keskeyttämiseen tiettyä yksittäistä syytä, vaan tavallisesti useat tekijät johtavat keskeytyksiin.²⁷ Haastateltujen nuorten opintojen keskeytykset liittyivät väärään alavalintaan ja kiinnostuksen puutteeseen, sosiaalisen ympäristön ja vuorovaikutuksen ongelmiin sekä elämänhallinnan ja toimintakyvyn haasteisiin. Samat tekijät ovat nousseet esiin muissakin opintojen keskeyttämisen syitä selvittäneissä tutkimuksissa.²⁸

Keskeytyksistä huolimatta opinnoista kertyy usein kustannuksia ja opintovelkaa. Opintojen keskeytyminen ja tutkinnon puuttuminen puolestaan haittaavat työllistymistä ja vaikeuttavat velkojen takaisinmaksua. Vaarana on kehä, jossa lainaa kasaantuu, vaikka opinnot ovat keskeytyneet tai ala vaihtunut moneen kertaan. Koska opintolainan lyhentäminen yhteiskunnan tuista on hidasta, takaisinmaksu jää odottamaan työllistymistä, mikä

puolestaan edellyttää tutkintoa. Useilla haastatelluille nuorille velkaa oli kertynyt opintovelan ohella myös muista lähteistä.

2.2 ”Otin vissiin kaikki pikavipit mitä pystyin”

Nuorten taloudellista hyvinvointia horjuttivat osamaksujen ja pikavippien kerryttämät velat. Vippejä oli saatettu nostaa harkitsemattomasti. Useat nuoret kertoivat ottaneensa osamaksuja tai pikavippejä heti täysi-ikäistyttyään ja ajautuneensa velkakierteeseen: *”18-vuotiaana heti kun sai otettua, niin otin vissiin kaikki [pikavipit] mitä pystyin”* (haast. 2).

Useilla haastateltavilla oli vastaavia kokemuksia: *”Kun kahdeksantoista täytti niin otti kaiken maailman osamaksut ja muut ja sit ne jäi vähän maksamatta”* (haast. 3). Monilla pikavipit tai osamaksut olivat johtaneet velkojen kasaantumiseen tai ulosottoon: *”On mulla ulosotos, joku ...mitähän siellä on...no on siellä useampi kymppitonni”* (haast. 3). Osalla kierre oli johtanut luottotietojen menetykseen. Ilman luottotietoja jää ilman luottokorttia, mikä vaikeuttaa yllättävistä kustannuksista selviämistä. Luottokortittomuus ja pelkkien tukien varassa eläminen rajoitti hankintoja ja tekemisen mahdollisuuksia. Se heikensi hyvinvoinnin edellytyksiä: *”Se on vähä hankala saada sillä 490 eurolla tehtyy yhtään mitään ilman luottotietoja”* (haast. 3).

Nuorten tulot koostuivat pääosin työttömyyskorvauksesta sekä mahdollisesti asumistuesta, tarveharkintaisesta toimeentulotuesta ja kuntouttavan työtoiminnan korvauksesta. Osa nuorimmista haastateltavista asui vielä lapsuudenkodissaan, jolloin talous ei luonut hyvinvoinnille samanlaisia rajoittavia reunaehdoja kuin itsenäisesti asuvilla nuorilla. Useat itsenäisesti asuvistakin haastateltavista saivat tarvitessaan taloudellista apua sukulaisilta, vaikkei sen varaan haluttu tuudittautua: *”Isovanhemmalta saa tietty aina ruokaa ja rahaa, sit jos tarve oikeesti vaatii --- mut kuitenkin koetan vähän olla ilman etten pyytele silt hirveesti mitään”* (haast. 2).

Vaikka veloista suoriutuminen tukien varassa oli vaikeaa, velkoja lyhennettiin mahdollisuuksien rajoissa: *”Mä olen koettanut niitä silleen maksaa pois miten pystyy aina”* (haast. 2). Realismia kuitenkin oli, ettei *”sekään nyt ihan hirveen iso kuukausierä oo mitä niistä kelan tuista saa maksettua kuitenkaa”* (haast. 2). Nuoret kantoivat itse vastuuta veloistaan ja ajattelivat, että karikkoinen tie oli kuljettava, sillä kokemus opettaa:

Nuoret kertoivat ottaneensa osamaksuja tai pikavippejä heti täysi-ikäistyttyään ja ajautuneensa velkakierteeseen

H: Joo olisko siinä voinut joku sua estää? Auttaa? Opastaa?

N: No ei varmaan.

H: Joo, et se oli opittava tota kautta niinkö? Aika raju tie?

N: Juu.

(haast. 3)

Nuoret kokivat, että velat on maksettava ja toivoivat työllistymisestä helpotusta taloudelliseen hyvinvointiinsa ja velkojen lyhennykseen: *"Et sen takia mä haluun niinku vähän töihin, et ois resursseja huolehtia ne asiat"* (haast. 8).

Valtaosa nuorista otti itse vastuuta raha-asioistaan. Yksi haastateltava mielsi lainoista suoriutumisen talouteen liittyvien kansalaistaitojen opetteluksi: *"Mä halusin ennemmin ottaa lainaa, että saan valmistumisen jälkeen harjoitella normaalia elämää, eli laskujen maksua. Et sit siinä on mulle testi, että jos pystyn maksaa ton opintolainan pois ilman että on ongelmia, niin sit voin ehkä joskus ostaa itelleni talon."* (haast. 10.)

Talousasiat ja niiden menestyksekkäs hoito olivat siten keskeisessä roolissa nuorten hyvinvointikokemuksissa. Eri tukimuotojen selvittely ja tukien hakuprosessit koettiin sen sijaan pikemminkin hyvinvointia horjuttavaksi kuin sitä tukeväksi toimenpiteeksi. Tukien hakeminen ja työttömyys- ja sosiaaliturvajärjestelmän ymmärtäminen nähtiin hankalana ja turhauttavana:

H: Okei, no mikä sun elämäntilanteessa on sitten haastavaa?

N: Raha-asiat.

H: Mikä siinä on haastavaa?

N: Kaikki noi, pitää lippulappusii lähettää sinne sun tänne.

(haast. 3)

Nuoret mielsivät sosiaaliturvajärjestelmän jäykäksi ja monimutkaiseksi: *"Sitä byrokratiaa jotenkin mietin, että on tää kauhee koneisto, joka vie resurssei, välillä on miettiny, että onko tää ilkeyttään ihan tällanen, et ois vaikee hakee tukia ja tälleen"* (haast. 5).

Useat nuoret kokivat tarvitsevansa apua, jotta tukia osaisi hakea oikealla tavalla ja oikeasta paikasta. Sen todettiin vievän ammattilaisilta turhaa aikaa: *"Ohan se hyvä, että on olemassa noita työntekijöitä, mut en tiää voisko niiden työaikaa käyttää paremmin johonkin muuhun, ku siihen, että ne tekee niitä"*

Talousasiat ja niiden menestyksekkäs hoito olivat keskeisiä nuorten hyvinvointikokemuksissa

liian vaikeita hakemuksia kansalaisille” (haast. 5). Kokemattomuus virallisten lomakkeiden täyttämisestä ja viranomaisille toimittamisesta lisäsivät nuorten haasteita.

Vain osa haastateltavista koki puutteita ainoastaan hyvinvoinnin taloudellisissa reunaehdoissa. Harvalla hyvinvoinnin säröt aiheutuivat pelkästään talousasioista ja niiden hoitoon liittyvästä epävarmuudesta. Useilla nuorilla oli säröjä myös muilla hyvinvoinnin alueilla. Seuraavaksi nuorten hyvinvointia tarkastellaan sosiaalisista lähtökohdista.

**Nuoret
tarvitsivat
apua tukien
hakemiseen**

3. Hyvinvointia sosiaalisista suhteista

Seuraavaksi keskitytään hyvinvoinnin sosiaaliseen tarkasteluun Allardt (1993) ajattelua seuraten. Tarkastelussa ovat nuorten sosiaaliset verkostot sekä niitä vahvistavat ja heikentävät tekijät.

3.1 ”Menin kouluun ja ruvettiin kiusaamaan”

Kaikki haastateltavat kokivat kouluaikaisen kiusatuksi tulemisen merkittäväksi hyvinvointia heikentäväksi tekijäksi. Muissakin tutkimuksissa on havaittu, että marginaaliin jääneistä nuorista suuri osa on kärsinyt kiusaamisesta.²⁹

Valtaosalla haastatelluista nuorista kiusatuksi tuleminen ajoittui yläasteikään. Kaikkien haastateltujen nuorten kokemukset kiusaamisesta olivat samansuuntaisia. Kiusaaminen oli ollut pitkäkestoista ja osalla se oli alkanut jo alaluokilla: *”Tais se jo eskarissa alkaa, mutta eihän sillon vielä välttämättä tajunnut, että se on kiusaamista. Aika lailla koko peruskoulu.”* (haast. 10.)

Nuorten oli vaikea arvioida mistä kiusaaminen johtui. Useimmiten nuoret nimesivät kiusatuksi tulemisen syyksi paino-ongelmat: *”silloinkin oli ylipainoo”* (haast. 2) tai muita ulkoisia seikkoja: *”varmaan erilaisuuden takia, et olin erilainen”* (haast. 1).

Kiusaamista kuvattiin nimittelyksi, haukkumiseksi tai ulkopuolelle sulkemiseksi. Usein se oli henkistä, ja osa nuorista oli kokenut kiusaamista myös fyysisessä muodossa:

N: Mua kiusattiin ainakin sillai, että tavaroita hävitettiin ja tönittiin ja tuupittiin. Semmosta fyysistä ja henkistä, sanallista. Että haukuttiin homoksi ja tommosta.

(haast. 1)

N: Se alkoi haukkumisena ja sitten tuli fyysinen väkivalta mukaan. ---

H: Minkä tyyppistä?

N: Tönimistä, potkimista, lyömistä, hiuksista repimistä.

(haast. 9)

Kiusaaminen oli ollut pitkäkestoista ja osalla se oli alkanut jo alaluokilla

H: Minkä tyyppistä se oli?

N: No ihan, harvemmin fyysistä ainakaan kouluaikana. En oo ikinä, että silmä mustana. Että semmoista nälvimistä, että ne harvat kerrat, kun mä viittasin ja puhuin vissiin vielä epäselvästi siihen aikaan. Niin semmoista nälvimistä, että ota se peruna pois poskesta ja niitä räkäpalloja heiteltiin ja syljeskeltiin päälle.

(haast. 10)

Haastattelujen perusteella ei ole mahdollista selvittää, mikä on nuorten ongelmien syy ja mikä seuraus, mutta on selvää, että kiusatuksi tulemisella on ollut vakavia kielteisiä vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Hyvinvointia heikentävät vaikutukset voivat ulottua pitkälle. Eräs nuori totesikin, ettei *"sitä vielääkään tajuta tässä maailmassa, että kuinka pitkälle se kiusaaminen vaikuttaa ihmisessä"* (haast. 10).

Kiusaamisen hyvinvointia heikentävät vaikutukset näkyivät haastateltujen nuorten kertomuksissa monin tavoin. Kiusaamisen ja yksin jäämisen on yleisesti havaittu heikentävän nuorten toimintamahdollisuuksia ja hyvinvointia.³⁰ Osa haastatelluista nuorista koki kiusaamiskokemusten johtaneen hyvinvoinnin horjuessa psyykkiseen oirehtimiseen. Eräs nuorista esimerkiksi totesi, että hänen kohdallaan psyykkisen sairastumisen syynä oli *"koulukiusaaminen --- se alkoi ensimmäisen luokan lopussa"* (haast. 9). Useat nuoret kertoivat, että kiusatuksi tuleminen oli vaikeuttanut sosiaalisten suhteiden solmimista ja ajanut yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemuksiin:

N: No siis, oli vähän kaikenlaista, mut pääpointtina oli se, että tavallaan opiskelut meni vähän huonompaan suuntaan, että ei pystynyt kunnolla olemaan aktiivinen tunnilla eikä ollut silleen oikein ihan kauheesti kavereita siinä luokassa.

H: Joo.

N: Joten se vaikeutti.

N: No siinä oli vähän sitä, että nää kaverit, ketä mä luulin, että on kavereita käänsi selkänsä, et sitten mä jäin vähän niinkun yksin joksikin aikaa. Sit mä sain vähän kavereita, mut ei se kuitenkaan sitten auttanut kauheesti. Et oli kuitenkin tavallaan, suljettiin luokan ulkopuolelle.

(haast. 8)

**Kiusatuksi
tulemisella
on ollut vaka-
via kielteisiä
vaikutuksia
nuorten hyvin-
vointiin**

Useilla haastateltavilla kiusaaminen oli johtanut sosiaalisen hyvinvoinnin murenemiseen, kuten luokkayhteisön tai kaveripiirin ulkopuolelle ajautumiseen. Osalla nuorista kiusatuksi tulemisen kielteiset vaikutukset ulottuivat sosiaalisten suhteiden vaurioiden lisäksi myös koulunkäyntiin. Eräs haastateltava kertoi, kuinka kiusaaminen oli tuottanut trauman, jonka takia koulunkäynti keskeytyi:

N: Niin, en mä tiää. Menin kouluun ja ruvettiin kiusaamaan ja jätin koulun käymättä.

H: Niin, oliko sä päivät jossain muualla?

N: Kotona --- ja sit kun ne ihmiset lähti pois, niin koulu meni ihan normaalisti.

(haast. 2)

**Hyvinvointia
särkevistä
vaikutuksista
huolimatta
vain harva oli
saanut apua
kiusatuksi
joutuessaan**

Kiusaamisen kielteiset vaikutukset koulunkäyntiin näkyivät joskus siis hyvinkin konkreettisesti poissaoloina tai koulumenestyksen heikentymisenä. Eräs nuorista liitti kiusatuksi tulemisen arvosanojen laskuun: *"Numerot laski ihan älynä, menin yläasteelle 8.5 keskiarvolla ja lähdin yläasteelta 6.5"* (haast. 10). Toinen haastateltava kertoi, kuinka *"väkivaltaa tuli melkein päivittäin sanojen lisäksi"* ja lopputulosta hän kommentoi toteamalla *"jäin luokalleni"* (haast. 2). Kiusatuksi tulemisella oli siten suoria vaikutuksia koulumenestykseen.

Surullisinta on, että kielteisistä seurauksista ja hyvinvointia hajottavista vaikutuksista huolimatta vain harva oli saanut apua kiusatuksi joutuessaan. Osa haastatelluista nuorista oli kertonut kiusaamisesta opettajille tai vanhemmille ja koittanut saada helpotusta tilanteeseensa. Osa oli tyytynyt olemaan hiljaa huomattuaan, ettei asiaan puututa tai ettei siihen tule ratkaisua: *"En mä siitä sanonut, kun huomasin ettei ketään kiinnostanut"* (haast. 10).

Moni haastateltu koki, ettei kiusaamiseen ole heidän yläasteaikoinaan, 2000- ja 2010-lukujen taitteessa reagoitu riittävästi. Myös etsivän nuorisotyön, Vamos-toiminnan piirissä haastatellut nuoret sanoivat, etteivät he olleet saaneet kiusatuksi tullessaan riittävästi apua.³¹ Samoin valtaosa tähän tutkimukseen haastatelluista nuorista koki, että koulukiusaamista oli vähätelty tai piiloteltu:

N: Juu, ja siihen aikaan kiusaamiseen ei vielä kiinnitetty huomio oikeestaan ja yläastekin sillon vähän niin kuin kielsi, ettei siellä mitään kiusaamisia tapahdu. --- Niin ja sillon aikanaan [vanhempi] sinne soitteli, et voiks sille mitään tehdä niin sieltä sanottiin, ettei täällä ketään kiusata. --- Sitä koetettiin vähän niinko pimittää koko hommaa sillon. Mut nykypäivänä se on ihan eri, kun kiusaaminen on tullut ihan eri tavalla esille.

(haast. 2)

3.2 "Kaverit auttaa jaksamaan"

Kiusaamiskokemuksista huolimatta osa haastateltavista oli onnistunut löytämään tukea sosiaalisista verkostoista. Sosiaaliset suhteet näkyivät kaikilla haastatelluilla keskeisenä, hyvinvointia vahvistavana voimavarana. Osalla haastateltavista oli parisuhde, osalla myös suhde perheeseen ja sukuun oli tiivis ja toimiva. Vanhempiin pidettiin yhteyttä ja heiltä saatiin apua.

Vanhempien kanssa myös keskusteltiin: *"No vanhemman kanssa jutellaan aika paljon asioista"* (haast. 5). Etenkin lapsuuden perheessä asuvat nuorimmat haastateltavat kertoivat saavansa monenlaista apua perheeltään. Kaikilla ei kuitenkaan ollut perhettä tukenaan, sillä perhesuhteet olivat voineet olla rikki jo pitkään.

Vertaisuhteet olivat valtaosalle haastatelluista resursseja, jotka tukivat hyvinvointia ja kannattelivat vaikeinakin aikoina. Sosiaalisten suhteiden voimaa on kuvattu puhumalla sosiaalisesta luottamuksesta. Sillä tarkoitetaan, että toimivat sosiaaliset suhteet luovat luottamusta elämään ja omaan pärjäämiseen.³² Sosiaalisten suhteiden merkitys havaittiin myös etsivien nuorisotyöntekijöiden toteuttamassa kyselyssä, jossa nuoret nimesivät sosiaalisten suhteiden heikkouden tärkeimmäksi syrjäytymisen syyksi.³³

Myös tähän tutkimukseen haastatelluilla nuorilla sosiaalisten verkostojen heikkous haavoitti hyvinvointia. Kolmasosa nuorista koki sosiaalisissa suhteissaan puutteita. Osalla haastateltavista kavereita oli vain niukasti, tai ei lainkaan, ja osa koki itsensä yksinäiseksi: *"Mulla ei oo yhtään kaveria, et jän joskus yläasteella kaverittomaksi enkä sit oikeestaan sen jälkeen oo löytänyt ketään kaverii"* (haast. 4).

Myös muissa tutkimuksissa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevilla on havaittu sosiaalisten suhteiden heikkoutta.³⁴ Esimerkiksi kaksi kolmasosaa kohdistetun nuorisotyön kautta tavatuista nuorista aikuisista ilmoitti kyse-

Sosiaaliset suhteet ovat keskeinen hyvinvointia vahvistava voimavara

Nuoret nimesivät sosiaalisten suhteiden heikkouden tärkeimmäksi syrjäytymisen syyksi

lytutkimuksessa kokevansa yksinäisyyttä (emt.). Havainto koskee laajemminkin työelämän ulkopuolella olevia, joilla yksinäisyyden kokemusten on havaittu olevan muuta väestöä yleisempiä.³⁵

Yksinäisyyden on yleisesti havaittu hajottavan hyvinvointia.³⁶ Yksinäisyydestä kärsivillä haastateltavilla oli elämässään kuitenkin muita hyvinvointia paikkaavia tekijöitä. Valtaosalla oli ollut elämässään joku luotettava aikuiskontakti, jolta oli saanut apua tai tukea. Eräs haastateltava kertoi, kuinka lukioaikainen terveydenhoitaja oli toiminut turvallisena aikuisena, jolta oli saanut palveluihin liittyvää ohjausta: *"Lukiolla oli semmoinen terveydenhoitaja, ketä otti sit mua viel lukionkin jälkeen tavallaan niin kun käymään --- ja hän sit ehdotti psykiatriselle poliklinikalle menoa ja sit se just ehdotti kans tätä etsivää nuorisotyöntekijää mulle"* (haast. 4).

Hyvin monelle nuorelle etsivä nuorisotyöntekijä oli luotettava aikuinen, joka oli auttanut monissa asioissa: *"Etsivän nuorisotyöntekijän kautta mä pääsin kuntouttavaan työtoimintaan, ja sit mä kävin etsivän nuorisotyöntekijän kanssa tutustuu [kouluun] ja kun laitoin hakemuksia, niin hän auttoi mua tekemään sen sähköpostiviestin"* (haast. 4).

Palveluihin liittyvän opastamisen ohella etsivät nuorisotyöntekijät vahvistivat myös muulla tavoin nuorten hyvinvointia. Ensinnäkin he saattoivat nuoria yhteen järjestämällä ryhmiä, jotka haastatellut kokivat mielekkäiksi: *"Mä sain uusia kavereita nuorten ryhmästä --- se on ihana kun porukka ottaa aina innolla vastaan, vaikka ei ois käynny kuukauteen"* (haast. 10).

Toiseksi, etsivä nuoristyöntekijä toimi usein nuoren vapaa-ajan seurana ja toi siten tärkeän lisän hänen sosiaaliseen verkostoonsa. Eräs nuorista esimerkiksi kertoi saaneensa etsivästä nuorisotyöntekijästä *"juttukaverin"*, joka voi *"soittaa et olenks mä kotona, et hän on tulossa, et keitänks mä kahvit"* (haast. 3). Myös toinen nuori korosti etsivän nuorisotyöntekijän roolia sosiaalisista hyvinvointia tukevista lähtökohdista: *"Sit me käydään välil ihan muuten vaan lenkil"* (haast. 2).

Useilla nuorilla myös lemmikki saattoi paikata hyvinvointia tukevia sosiaalisia verkostoja. Lemmikeillä oli keskeinen merkitys haastateltavien hyvinvointikokemuksissa. Yleisestikin lemmikit on havaittu nuorille tärkeiksi³⁷ ja etenkin syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla lemmikit ovat korostuneet elämänrytmin ja mielekkyyden löytämisessä.³⁸ Huomionarvoista on, että kaikilla haastateltavilla oli lemmikki.

Usealla haastateltavalla lemmikki korvasi puuttuvia ystävyysuhteita. Lemmikki toi lohtua, tukea ja seuraa: *"Tässä [tarkoittaa lemmikkiä] on mun*

terapeutti, tää kuuntelee aina kaikki” (haast. 7) ja ”Jos ei mulla tota lemmikkiä olis, niin en tiedä missä sitä olis” (haast. 10). Lemmikistä huolehtiminen tarjosi päivää rytmittävien rutiinien ja mielekkään tekemisen lisäksi myös elämän merkityksellisyyttä vahvistavia kokemuksia: ”Sit kun siinä oli se toinen, josta oli pakko huolehtii, niin sit se anto jotenkin paljon itelle et pysty huolehtii siit toisesta” (haast. 6). Lemmit tukivat kiistatta nuorten hyvinvointia.

Etenkin niillä nuorilla, joilla oli läheisiä ihmissuhteita ja rakkaita lemmikkieläimiä, tuntui olevan sosiaalista pärjäämiskykyä. Toimivat ihmissuhteet ja eläinystävät olivat hyvinvoinnin kannalta keskeisesti lisäämässä uskoa omiin mahdollisuuksiin.

Entä millaisia olivat nuorten kokemukset pärjäämisestä tulevaisuudessa ja itsensä toteuttamisen mahdollisuuksista? Seuraavaksi nuorten hyvinvointia tarkastellaan osallisuuden ja itsensä toteuttamisen kannalta.

Lemmikki täydensi heikkoja sosiaalisia verkostoja ja korvasi puuttuvia ystävyysuhteita

4. Hyvinvointi itsensä toteuttamisena

tsensä toteuttamisesta kumpuavassa hyvinvoinnissa katse kääntyy oman olemisen ja tekemisen mahdollisuuksiin.³⁹ Tässä tutkimuksessa niillä tarkoitetaan yhteiskunnallista luottamusta ja tulevaisuudenuskoa, osallisuuden kokemuksia, vaikuttamismahdollisuuksia sekä kokemuksia oman elämän ja toiminnan merkityksellisyydestä. Seuraavassa nuorten hyvinvointia ja sen vajeita tarkastellaan näistä lähtökohdista.

Suuri osa nuorista sijoitti itsensä useimmiten yhteiskunnan reunalle kuin keskelle

4.1 ”Yhteiskunnassa, kuitenkin sillai suht rajoilla”

Hyvinvoinnin kokemuksiin vaikuttaa tunne siitä, millaisena ihminen näkee oman roolinsa ja mahdollisuutensa toteuttaa itseään. Nuoret pohtivat näitä teemoja muun muassa arvioimalla omaa paikkaansa yhteiskunnassa.

Tunne yhteiskuntaan kuulumisesta tai sen ulkopuolisuudesta loi raameja itsensä toteuttamiselle. Paikkaansa arvioidessaan suuri osa nuorista sijoitti itsensä pikemminkin yhteiskuntaan kuin sen ulkopuolelle, mutta silloinkin useimmin yhteiskunnan reunalle kuin keskelle.

Myös etsivien nuoristyöntekijöiden toteuttamasta kyselystä kävi ilmi, että NEET-nuoret liittivät itsensä useammin yhteiskunnan rajalle tai sen ulkopuolelle kuin muut nuoret.⁴⁰ Yhteiskunnan rajalle tai ulkopuolelle sijoittumista perusteltiin tämän tutkimuksen aineistossa toteamalla esimerkiksi: *”Musta tuntuu, että oon aina ollut ja tuun aina olee vähän ulkopuolella yhteiskunnan normeista”* (haast. 10).

Nuoret tekivät rajanvetoa yhteiskuntaan käyttämällä mittapuuna varsin perinteisiä normeja, kuten työntekoa ja verotulojen kerryttämistä. Työnteon normi oli vahvasti sisäistetty yhteiskuntakelpoisuuden edellytys. Seuraavassa eräs nuorista pohti paikkaansa yhteiskunnan sisä- ja ulkopuolella juuri työnteon kautta:

N: Hmm.. sisäpuolelle jonnekin, kuitenkin sillai suht rajoil.

H: Tota miks, rajoilla?

N: Niin, no ei vaan oo tällä hetkellä mitään semmoista sisältöä elämässä, mikä periaattees liittäis mua mitenkään yhteiskuntaan.

H: Mikä se linkki yhteiskuntaan vois olla?

N: No just työt taikka.

H: Joo.

N: Joo, no emmä nyt tiiä, kyllähän mä nyt periaatteessa yhteiskunnassa olen, mut siis en sillai.

H: Niin periaatteessahan sun pitäis olla ihan samassa asemassa kun kuka tahansa muukin kansalainen riippumatta siitä onko sulla työtä vai ei.

N: Niin mut mä en nyt itse tunne vaan niin.

(haast. 2)

Työ oli useille nuorille vahva mittari, jonka perusteella itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia ja omaa asemaa yhteiskunnassa arvioitiin. Se yhdistyi veronmaksukykyyn, eikä esimerkiksi työttömyyskauden jälkeistä lasten kotihoitoa mielletty yhteiskuntaan kuulumisen kriteerinä, vaan pikemminkin yhteiskunnan reunamille työntävänä tekijänä, kuten yksi nuorista kuvasi omaa tilannettaan: *"Oon niin kauan ollut työttömänä ja oon kotivanhemp, että sillä tavalla yhteiskunnan reunalla"* (haast. 9).

Sen sijaan nuori, joka oli haastattelun aikoihin saanut määräaikaisen osa-aikaisen työn, perusti oman näkemyksensä kuulumisestaan yhteiskuntaan nimenomaan työn varaan:

N: Öö..(hiljaisuus) no ehkä se tulee taas sit siitä, et nyt on saanut asioita kondikseen ja saanut sen työpaikan ja ehkä mahdollisesti saa vielä sit pysyvämmän työpaikan tai enemmän töitä niin olen veronmaksaja, enkä niin kun tavallaan enää oo ihan täysin muihin elätettävänä.

(haast. 6)

Samansuuntaisia asenteita havaittiin tutkittaessa mielenterveysongelmien takia työn ulkopuolella olevien nuorten aikuisten kokemuksia. Työelämän

Nuoret tekivät rajanvetoa yhteiskuntaan käyttämällä mittapuuna varsin perinteisiä normeja, kuten työntekoa ja verotulojen kerryttämistä

Nuorten hyvinvointikokemuksissa korostui syvään juurtunut itsellisen pärjäämisen asenne

ulkopuolella oleminen oli suuri häpeän, ahdistuksen ja syyllisyyden aihe. Itseä pidettiin tuottamattomana taakkana ja verovarjojen kohteena.⁴¹

Myös tämän tutkimuksen aineistossa kunniallisen veronmaksajan muotokuva oli juurtunut syvään haastateltuihin nuoriin. Muotokuvan saavuttamattomuus heikensi tarpeellisuuden tunteesta rakentuvaa, itsensä toteuttamiseen liittyvää hyvinvoinnin kasvualustaa.

Itsensä toteuttamisen mahdollisuuksien ja hyvinvoinnin tarkastelemiseksi nuoria pyydettiin kuvaamaan luottamustaan kanssaihmiin ja laajemmin yhteiskuntaan sekä arvioimaan yhteiskunnan reiluuutta. Yhteiskuntaan suuntautuva luottamuksen tunne voi tukea tai heikentää itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia ja hyvinvoinnin edellytyksiä.

Yhteiskuntaan kohdistuvassa luottamuksessa oli kahtiajakoa, sillä osa nuorista luotti yhteiskuntaan ja sen reiluuteen ja osalla luottamus oli saanut säröjä. Yhteiskunnan reiluuutta kommentoitiin huomauttamalla *"no [on se reilu] varmaan joillekin ihmisille, mutta ei varmaan kaikille"* (haast. 4). Näkemystä selvennettiin toteamalla, että *"välillä tuntuu, että heikko-osaisimmat jää jalkoihin, siin mielessä tuntuu epäreilulta"* (haast. 9). Toisaalta nuoret myös kyseenalaistivat olettamuksen yhteiskunnan reiluuudesta: *"Ku en tiedä onko yhteiskunnalla mitään velvollisuutta olla reilu"* (haast. 5).

Luottamuksessa muihin ihmisiin näkyi samaa kahtiajakoa kuin luottamuksessa yhteiskuntaan. Osalla haastatelluista oli luottamusta kanssaihmiin, kun taas osalla nuorista sosiaalinen luottamus oli saanut kolhuja. Asiaa arvioitiin kysymällä nuorilta luottavatko ja uskovatko he saavansa apua hädän hetkellä. Osa luotti saavansa apua, kun taas osa epäroi avunsaantia. Osa puolestaan koki, ettei ollut auttamisen arvoinen.

Merkillepantavaa on, että vaikka avunsaantiin luotettaisiinkin, luottamus ei ollut nuorten asenteissa automaattista: *"Mä en koe et sitä vois odottaa et joku auttas"* (haast. 2). Sillä tarkoitettiin, että vaikka *"periaatteessa mä luotan ihmisiin, mut mä en odota sitä, että joku tulisi missään kohtaa auttamaan ihan omasta hyvydestään"* (haast. 2). Vaikka suurimmalla osalla nuorista sosiaaliselle luottamukselle oli kasvualustaa, näkyi luottamuksessa myös hyvinvointia haavoittavia säröjä.

Luottamuksesta huolimatta nuorten hyvinvointikokemuksissa korostui syvään juurtunut, itsellistä pärjäämistä korostava asenne. Eräs nuori kuvasi tätä mentaliteettia toteamalla: *"Ennemmin mä luotan siihen, mitä mä pystyn*

itse tekemään, kun mitä joku toinen tekee mulle. Lähinnä mä koitan itse selviytyä kaikesta, välillä ei pysty” (haast. 2). Jos ei kykene, vaarana on, että pärjäämistä edellyttävä asenne kääntyy hyvinvointia vastaan.

Itsenäisen pärjäämisen nimeen vannova asenne on yleinen: e2 Tutkimuksen ja Suomen Kulttuurirahaston tekemässä suomalaisten identiteettejä ja asenteita tarkastelevassa kyselytutkimuksessa havaittiin, että 64 prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että on viime kädessä ihmisestä itsestään kiinni, kuinka hän menestyy elämässään.⁴² Itsellisen pärjäämisen eetos on juurtunut syvään kulttuuriimme.⁴³

Seuraavaksi tarkastellaan, miten nuorten tulevaisuutta koskevat toiveet ja usko heijastuvat itsensä toteuttamisesta kumpuavaan hyvinvointiin.

4.2 ”Et pääsis töihin ja olis tekemistä”

Tulevaisuuden tavoitteet ja toiveet vaikuttavat hyvinvointiin ohjaamalla itsensä toteuttamisen askelia. Usko ja luottamus tulevaan suuntaavat hyvinvoinnin näkymiä pitkällä aikajänteellä.

Kuten edellä nähtiin, osalla nuorista luottamus yhteiskuntaan ja kanssaihmiin oli saanut kolhuja, mutta valtaosalla luottamuksen rakentamiselle oli pohjaa. Luottamukseensa säröjäkään saaneet nuoret eivät olleet menettäneet tulevaisuudenuskoaan. Vaikka kaikilla nuorilla ei ollut erityisiä tulevaisuuden odotuksia: *”mä en odota siltä mitään, aina saa pettyä, niin parempi elää päivä kerrallaan”* (haast. 7), pääosin nuoret näkivät tulevaisuudessa turhautumista enemmän toivoa.

Haastateltujen nuorten tulevaisuuden toiveet olivat perinteisiä. Niistä kysyttäessä kaikki nuoret vastasivat *”koulutus ja työ”* (haast. 2) ja *”varmaan jossain kohtaa perhe eikä siinä sit muuta”* (haast. 3). Nämä toiveet muistuttavat muissakin tutkimuksissa havaittuja nuorten tulevaisuuskuvia.⁴⁴

Koulutuksen ja työn arvostus näkyvät myös vuoden 2017 Nuorisobarometrissä, jonka mukaan valtaosa nuorista suhtautuu myönteisesti oppimiseen ja koulutukseen. 94 prosenttia barometriin vastanneista nuorista uskoo koulutuksen parantavan olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia.⁴⁵

Myös tähän tutkimukseen haastatellut NEET-nuoret näkivät koulutuksen avaimena työllistymiseen ja sen myötä hyvinvoinnin vahvistumiseen. Osa

Nuorten tulevaisuuden toiveet olivat perinteisiä: koulutus, työ ja perhe

**Ongelmana
monella oli
työkokemuksen
puute ja sen
myötä työllistymisen
vaikeus**

piti työn puutetta ainoana hyvinvointiaan ja elämänsä merkityksellisyyttä heikentävänä tekijänä.

Joillekin työllistyminen ei ollut ainoastaan tavoiteltu tulevaisuuden haavekuva. Vaikka nuoret olivat haastatteluhetkellä työn ulkopuolella, osalla oli kokemusta työelämästä. Osalla nuorista lyhyet työllisyysjaksot olivat vuorotelleet työpaja-, koulutus- ja työttömyysjaksojen lomassa.

Työelämästä kokemusta hankkineiden nuorten työn ulkopuolella oleminen ei johtunut motivaation puutteesta. Esimerkiksi nuori, joka oli ollut työssä ennen opintojaan kuvasi asennettaan näin:

N: Mulla on jotenkin aina ollut se, että mä oon hoitanut työni niin kun todella hyvin, et mä oon ollut kaks vuotta [liiketoiminta-alalla] töis ennen noit [liiketoiminta-alan] opiskeluita, et ikinä työ ei oo kärsinyt mistään päihitteitten käytöstä tai et ei ois jaksanut mennä töihin, et se on enemmänkin ollut sellainen et jes, pääsee töihin, on tekemistä.

(haast. 6)

Nuorilla tuntui olevan motivaatiota ja halua työntekoon. Ongelmana monella oli työkokemuksen puute ja sen myötä työllistymisen vaikeus. Työkokemuksen puute vaikeutti työnsaantia, ja ilman työtä työkokemusta ei saa kartutettua. Tilanteesta syntyi vaikeasti murrettava kehä, jota moni kommentoi turhautuneena:

N: No jos hakis töitä, niin tarttis olla sitä työkokemustaki. Ja mulla ei oo alalta oikeestaan mitään.

H: Karttuuko se nyt tuolla työpajalla?

N: Ei sitä sillä tavalla lasketa työkokemukseksi, että tarttis olla se työpaikka missä se kokemus karttuis. Että jotkut työpaikat vaatii, että mulla ois se viis vuotta työkokemusta. Vaikka mulla on 2016 saatu paperit. Että en pääse mihinkään, ennen kun sitä työkokemusta on. Et enhän mä sinne [työhön] pääse, jos ei mulla sitä työkokemusta ole. Eihän se kartu, jos en töihin pääse. Et tässä ollaan...

H: Niin huomaan kanssa, että ollaan ihan kiekurassa.

N: Ei tässä oo päätä eikä häntää. Haluaisin johonkin töihin, mutta vaaditaan sitä työkokemusta, mut ku mulla ei oo sitä työkokemusta, kun en mä pääse [töihin].

(haast. 1)

Esteistä huolimatta valtaosa nuorista näki itsensä tulevaisuudessa työelämässä

Työllistymisen esteet olivat toisinaan nuorten vaikutuspiirin ulottumattomissa. Työllistyminen tukisi monen nuoren hyvinvointia eli olisi etu sekä nuoren itsensä että yhteiskunnan kannalta. Se kohtasi kuitenkin esteitä, joihin nuorten oli vaikea itse löytää ratkaisua. Esteistä huolimatta valtaosa haastatelluista nuorista näki itsensä tulevaisuudessa työelämässä.

Muutoin nuorten tulevaisuuskuvat olivat neutraaleja ja maltillisia: *"Ei nyt kauheen pessimistinen eikä kauheen optimistinen, --- en ehkä mieti tulevaisuutta niin paljon --- en usko, että mitään kamalaa on ainakaan tulossa"* (haast. 5). Useimmilla nuorilla tulevaisuuden usko ja mielikuva omasta tulevaisuudesta kallistuivat lopulta myönteiselle kannalle: *"Eka asia mikä tuli mieleen, valoisalta, mä toivon, että se näyttää siltä, että mä teen just sitä mitä mä haluan"* (haast. 10).

Tulevaisuutta koskevat toiveet ja luottamus tulevaan heijastuivat myös yleisemmin nuorten hyvinvointiin ja näkemyksiin oman elämän mielekkyydestä. Osalla nuorista psyykkiset ongelmat horjuttivat itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia ja kokemusta oman elämän merkityksellisyydestä.

4.3 "Sais parempaan kuntoon ton mielenterveyden"

Itsensä toteuttamisessa ja hyvinvointikokemuksissa keskeistä on psyykinen tasapaino. Valtaosa nuorista koki elämänsä merkitykselliseksi, mutta osa tunsi, että psyykkiset ongelmat horjuttivat elämän mielekkyyttä ja itsensä toteuttamisesta kumpuavaa hyvinvointia.

Lähes kaikilla haastatelluilla nuorilla (8/10) oli ollut elämänsä aikana lievempiä tai vakavampia psyykkisiä ongelmia. Myös muissa tutkimuksissa työelämän ulkopuolella olevien työkäisten keskuudessa psyykinen kuormittuneisuus on yleistä ja jopa yli kolme kertaa yleisempää koko väestöön verrattuna.⁴⁶

Muutamalla haastatellulla psyykinen kuormittuneisuus oli heikentänyt oleellisesti hyvinvointia ja johtanut vaikeimpina kausina itsemurha-ajatukseen tai -yrityksiin: *"Et oon auton ratin takana monesti meinannu ohjata auton pöpelikköön, mut ei saa aikaseks"* (haast. 10). Kahdella nuorella kuormittuneisuus oli ilmennyt psyykkisiin ongelmiin kietoutuvina päihdeongelmina.

Valtaosa oli kuitenkin voittanut ongelmat tai saanut psyykkisen kuormittuneisuuden hallintaan. Kaikki olivat saaneet, tai saivat parhaillaan, apua tilanteeseensa. Suurin osa ei kokenut psyykkisten vaikeuksien määrittävän hyvinvointiaan tai varjostavan elämän mielekkyyttä, vaikka useilla oli

Lähes kaikilla haastatelluilla oli ollut elämänsä aikana lievempiä tai vakavampia psyykkisiä ongelmia

edelleen haasteita psyykkisen tasapainon kanssa. Monet nuorista kokivat elämänsä ja oman toimintansa merkityksellisenä.

Psyykkisten vaikeuksien hallitseminen tai selittäminen on tärkeää, sillä psyykkisen kuormittuneisuuden on havaittu vaikuttavan suoraan osallisuuden yhteiskunnassa ja omassa elämässä. Kuormittuneisuus heikentää hyvinvointia ja estää hyödyntämästä potentiaalia, koska voimavarat kuluvat huoleen ja huolehtimiseen.⁴⁷ Myös nuoriin kohdistuvissa tutkimuksissa henkisen hyvinvoinnin ja tasapainon on havaittu luovan tyytyväisyyttä elämään.⁴⁸

Yhdellä haastatellulla nuorella oli henkisessä hyvinvoinnissa enemmän säröjä. Hän kuvasi elämänhallintaansa raadollisemmin ja liitti elämänsä merkitykselliseen. Tämä tuli esiin itsetuhoisena asenteena, joka esti pitkän aikavälin suunnittelua ja ohjasi elämään jatkuvassa valmiustilassa. Se näkyi esimerkiksi siten, että hän pohti tarkkaan, mitä tavaroita ja papereita jättäisi jälkeensä, jos päättäisi siirtyä oman käden kautta ajasta ikuisuuteen.

Vaikka tälläkin nuorella elämän perusedellytykset olivat kunnossa, mielenterveyden häiriöt varjostivat tulevaisuuden suunnittelua ja heikensivät hyvinvointia murentamalla elämän merkityksellisyyttä. Tällaiset kokemukset muodostavat aineistossa kuitenkin poikkeuksen.

Valtaosa nuorista uskoi edes jossain määrin oman elämänsä merkityksellisyyteen ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa. Pääosin haastatellut nuoret vaikuttivat olevan suhteellisen tyytyväisiä elämäänsä ja hyvinvointiinsa, vaikka kehittämisen tarvetta nähtiin taloustilanteessa, koulutuksessa, työllistymisessä ja sosiaalisissa suhteissa. Vaikka parannettavaa olisi jollain osa-alueella, kuten talousasioissa *"paremminkin asiat vois olla raha-asioitten puolesta ja sen opiskelun, mut ei mulla oikeen muuta mitään valittavaa oo"* (haast. 2), niin kokonaistilanne arvioitiin kuitenkin pikemminkin myönteisesti kuin kielteisesti.

Hyvinvointia koskevaan loppuarvioon päädyttiin toteamalla esimerkiksi: *"Asiat vois olla paljon huonomminkin, vois olla sairas tai jotain muuta vastaavaa"* (haast. 2). Nuoret myös uskoivat siihen, että asiat yleisesti ottaen kehittyvät myönteiseen ja hyvinvointia vahvistavaan suuntaan:

N: No kyl mul itseasiassa tällä hetkellä on semmonen toivo sen suhteen, et vois vaik vielä jonain päivänä löytää jonkun kaverin, et kun muutenkin silleen on nyt aika motivoitunut, et sais parempaan kuntoon ton mielenterveyden, mut tota kyl mul oli jossain tos yläaste- ja lukio-aikoihin aika silleen toivoton olo, et en mä ketään kaveria saa koskaan. (haast. 4)

Perhe, terveys ja ihmissuh- teet lisäsivät tyytyväisyyttä elämään

Jotkut haastateltavista arvioivat hyvinvointiaan ja tyytyväisyyttä elämään vertaamalla itseään muihin. Vertailun seurauksena nuori saattoi omaksua omakuvansa kannalta kielteisen leiman. Oma elämäntilanne rinnastui usein stereotyyppisiin normeihin ja odotuksiin siitä, mitä yhteiskunnassa tulisi saavuttaa, kuten eräs haastatelluista nuorista toteaa: *"Mulla on aina ollut vähän semmoinen luuseriolo, et tota kun mä en oo, no nyt mä oon tietty sit saanu yhen tutkinnon, mut kun en oo pärjänny kouluis ja oon ollu työttömänä --- ja sit aina verrannut itteä [sisaruksiin], kun heillä on perheet ja autot ja omat asunnot ja työpaikat"* (haast. 6). Nuoren toteamus heijastaa mielikuvaa, että muilla menee omaan tilanteeseen nähden paljon paremmin.

Valtaosa nuorista kallistui kuitenkin kaiken kaikkiaan myönteiselle kannalle pohtiessaan kysymystä siitä, tunteeko tyytyväisyyttä elämäänsä. Perhe, terveys ja ihmissuhteet nimettiin tyytyväisyyden taustalle: *"No on kavereita ja sukua ja harrastukset pitäis aloittaa uudestaan ja terveys on hyvä"* (haast. 2). Samat asiat toistuivat nuorten hyvän elämän määritelmässä. Vaikka hyvää elämää määriteltiin osin tilannekohtaisesti omaan elämäntilanteeseen suhteuttamalla, oli nuorilla myös yhteisesti jaettuja näkemyksiä.

Hyvän elämän rakennusaineena korostui lähiverkostojen tärkeys. Hyvään elämään liitettiin *"perhe, seurustelukumppani ja lemmikit"* (haast. 3). Erityisesti läheisten ihmissuhteiden merkitystä korostettiin:

H: Niin mikä on semmoista hyvää elämää?

N: No omat vanhemmat ja muutenkin perhe-elämä. Se auttaa jaksaamaan eteenpäin.

(haast. 1)

Läheiset ja tärkeät ihmissuhteet saivat suuren painoarvon. Elämästä teki hyvää ja merkityksellistä se, että ympärillä on *"rakastavii ihmisiä"* (haast. 7). Ihmissuhteet ja sosiaaliset verkostot on tunnistettu useissa nuoria koskevissa tutkimuksissa hyvinvoinnin lähteiksi sekä hyvän elämän rakennusaineiksi.⁴⁹ Ihmissuhteiden korostuminen on odotettua, sillä perhe, ystävät ja lähiomaiset ovat tärkeitä identiteetin ja omakuvan rakennuspalasia, kuten e2 Tutkimuksen ja Suomen Kulttuurirahaston suomalaisten identiteettejä tarkasteleva tutkimus osoittaa.⁵⁰

Myös onnellisuus nähtiin avaimena hyvään ja merkitykselliseen elämään. Yksi haastateltavista luonnehti hyvää elämää seuraavasti: *"No siinä on onnellisuutta, --- ihmissuhteita ja pystyy nauttimaan elämästä"* (haast. 5).

Onnellisuus tuotiin useassa haastattelussa esiin hyvän ja merkityksellisen elämän symbolina:

H: Mikä sun mielestä on hyvää elämää?

N: Se että ihminen on onnellinen. Sillä ei oo mitään merkitystä, tai mulle sillä ei oo mitään merkitystä, että vaikka rahan perään välillä itkee, että sitä tarvii Länsimaissa, että sä voit elää. Mut ei se tee onnelliseksi. --- Et niin kauan kuin ite on tyytyväinen ja tekee ite sitä mistä tykkää. (haast. 10)

Onnellisuuden lähteenä oli tyytyväisyys omaan tilanteeseen ja itseen

Hyvän ja onnellisen elämän koettiin rakentuvan etupäässä muista aineksista kuin taloudellisista resursseista. Onnellisuuden lähteenä nähtiin tyytyväisyys omaan tilanteeseen ja itseen. Myös muissa tutkimuksissa on havaittu, että nuorten kokemuksissa korostuvat erityisesti aineettomat hyvää elämää ja hyvinvointia rakentavat asiat. Hyvä elämä ei ole kiinni omistamisesta tai aineellisesta vauraudesta, vaan tärkeää on tuntea itsensä merkitykselliseksi.⁵¹

Tunne omasta merkityksellisyydestä ja elämän mielekkyydestä ovat oleellisia hyvinvoinnin kannalta. Siksi nuorilta kysyttiin, tuntevatko he itse onnellisuutta elämässään. Valtaosa suhtautui kysymykseen tunnustelevasti. Vain yksi nuorista kyseenalaisti välittömästi oman elämän mielekkyyden ja vastasi kysymykseen kielteisesti: *"No aika harvoin valitettavasti, veikkaan että on ollut niin kauan synkkää, että ei enää osaa erottaa sitä et onko onnellinen"* (haast. 10).

Näin lohduttomat näkemykset olivat aineistossa kuitenkin poikkeuksia, sillä hetken pohdittuaan yli puolet nuorista vastasi kokevansa onnellisuutta usein tai melko usein. Onnellisuutta koettiin *"lähes päivittäin"* (haast. 7) tai *"melkein päivittäin"* (haast. 2). Onnellisuuden nähtiin juontuvan pitkälti samoista tekijöistä, jotka edistivät hyvinvointia ja toivat merkityksellisyyttä elämään. Niiden lisäksi sen nähtiin rakentuvan myös siitä *"kun ite on tyytyväinen ja tekee sitä mistä tykkää"* (haast. 10) eli toisin sanoen kun *"on tyytyväinen siihen mitä tekee, et on tyytyväinen itseensä"* (haast. 8).

Mielekäs ja itselle tärkeä tekeminen ei näiden nuorten kohdalla kuitenkaan tarkoittanut osallistumista työmarkkinoille. Seuraavaksi tarkastellaan, millaisia yhteiskunnallisen osallistumisen väyliä nuorilla oli.

4.4 ”Kyllä mä oon ite aina kaikkiin vaikuttanut”

Tavallisesti työssäkäynti tai opiskelu ovat tärkeitä itsensä toteuttamisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen kanavia ja hyvinvointia ylläpitäviä tekijöitä. Koska haastatellut nuoret eivät kuuluneet niiden piiriin, heidän kanssaan keskusteltiin muista vaikuttamisen ja osallistumisen tavoista. On tärkeää, että myös palkkatyötä vaille oleva voi tuntea osallisuutta. Kokemus osallisuudesta, kuten usko omaan toimijuuteen, luottamus ja yhteisöön kuuluminen, on havaittu merkittäväksi hyvinvointia rakentavaksi tekijäksi.⁵² Vaikuttamismahdollisuuksien lisäksi osallisuudessa olennaisia ovat sosiaaliset elementit eli kuulumisen ja mukana olemisen tunteet. Osallisuus on kokemuksellista ja vahvasti kytköksissä hyvinvointiin.⁵³

Kysyttäessä haastatelluilta nuorilta, millä tavalla he ovat osallisia tai vaikuttavat yhteisiin asioihin, perinteisenä osallistumisen kanavana pidetty äänestäminen ei noussut vastauksissa ensisijaisesti esiin. Sitä ei kuitenkaan pidä tulkita niin, etteikö haastatelluilla nuorilla olisi tapoja vaikuttaa. Osa nuorista puhui some-aktiivisuudesta, osa puolestaan koki vaikuttavansa kulutusvalinnoillaan tai kahvipöytäkeskusteluilla: *”No tuon jossain kahvipöytäkeskusteluissa mielipiteitä esiin ja tuolla kuntouttavassa työtoiminnassakin on tullut tuosta maahanmuutosta keskusteltua”* (haast. 5).

Vastaavia havaintoja on tehty nuorten poliittista toimijuutta koskevassa tutkimuksessa, jossa havaittiin, että nuorilla politiikka liittyi omaan arkeen, ei ainoastaan virallisiin instituutioihin. Nuorten havaittiin ’politikoivan’ esimerkiksi keskustellessaan omaan elämäänsä liittyvistä asioista, kuten harrastuksista tai ruokaostoksista, sekä virtuaaliyhteisöissä että niiden ihmisten kanssa, jotka ovat läsnä heidän elämässään.⁵⁴

Huomionarvoista kuitenkin oli, etteivät tähän tutkimukseen haastatellut nuoret yhdistäneet äänestämistä suoralta kädeltä vaikuttamiseen. Kysyttäessä nimenomaan äänestämisestä, vajaa puolet nuorista kertoi joskus käyneensä äänestämässä. Äänestämisen syitä nuoret kommentoivat toteamalla: *”Koska mä voin, se on mun velvollisuus ja sit mulla on oikeus valittaa”* (haast. 10). Äänestämistä perusteltiin siten hyvin perinteisillä motiiveilla:

N: No haluaa käyttää sen oman mahdollisuuden vaikuttaa. --- No haluaa tuoda jotain omia tärkeitä arvoja jonkun ehdokkaan tai puolueen kautta esille. Mutta ei tietty niistäkään voi aina olla varma. --- No ei saa valittaa, jos ei äänestä tai jotain semmoista.

(haast. 5)

**On tärkeää,
että myös
palkkatyötä
vaille oleva
voi tuntea
osallisuutta**

Nuoret eivät yhdistäneet äänestämistä vaikuttamiseen

Joillekin nuorille äänestäminen oli ollut pikemminkin sattuma kuin harkittu tai tiedostettu vaikuttamisen keino. Esimerkiksi eräs nuori kommentoi äänestämistään presidentinvaaleissa: *"No kävin lataamassa bussikorttia silloin yhes palvelupisteessä, niin ne vähän kuin tyrkkäs sen [äänestys]lapun mun käteen"* (haast. 7). Jotkut nuoret sen sijaan kävivät tarkoituksellisesti äänestämässä, mutta olivat skeptisempiä äänestämisen vaikutuksista omaan elämään: *"No en mää ajattele, että se mun elämään vaikuttais. Että mä olen käynyt antamassa äänen, että se ääni rekisteröityy sinne ja that's it..."* (haast. 1.)

Äänestäminen saattoi siten perustua totuttuna pidettyyn toimintatapaan, vaikka äänestämisen vaikutukset oman elämän kannalta nähtiin vähäisinä. Äänestämisen suoritusluonteisuutta kuvasti myös kiinnostuksen puute vaalituloksia kohtaan: *"Ei se muhun suoranaisesti vaikuta, vaikka kävisin antamas äänen ja rekisteröisin, että annan sen olla omassa rauhas, että en sillä tavalla vaalituloksia jää odottamaan"* (haast. 1).

Vain pari nuorta kertoi tietoisesti jättävänsä äänestämättä. He kokivat, ettei äänestämällä ole vaikutusta: *"Mä en usko, että se mun ääni kauheasti vaikuttaa. Mä en tiedä ketä mä äänestän ja vaik mä äänestäisin jotain, niin mä en usko, että ne pitää niitä lupauksiansa."* (haast. 8.) Muutama nuorista sen sijaan seurasi päätöksentekoa ja oli hyvinkin valveutunut politiikasta. He olivat turhautuneita politiikan nykytilasta ja ilmaisivat huolensa ajan-kohtaisista asioista:

N: Tietty toi politiikka on semmonen mikä huolestuttaa mua.

H: Millä tavalla?

N: Siis jotenkin sellanen ääripäiden lisääntyminen ja sellanen, kun nyt on puhuttu paljon, että tulee sellaista kovempaa yhteiskuntaa. --- Ja sit ehkä ympäristön puolesta huolestuttaa toi politiikka paljon. Ku en tiiä millaisia hallituksia ennen on ollut. Että onko joku vasemmistoliitto ollut siellä. Kun nyt se vaikuttaa niin vähemmistöltä. Vaihteleeko ne aina, että ensin petytään näihin oikeistopuolueisiin ja sit petytään vasemmistoon ja tulee oikeistohallitus. (haast. 5)

Sitaatti kuvaa pohdintaa hallitus- ja oppositio puolueiden kiertokulusta, jossa tyytymättömyys hallituksen poliittiseen linjaan johtaa tavallisesti

oppositiopuolueiden kannatuksen kasvuun. Yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneilla nuorilla tyytymättömyys nykypolitiikkaan kumpusi ympäristökysymyksistä ja eriarvoisuudesta.

Muutama nuori piti vallalla olleen politiikan uhkakuvana nimenomaan eriarvoistumisen kasvua. Se koettiin kielteisenä kehityskulkuna ja vaarana hyvinvointivaltion perusarvoille. Eräs haastateltu arvioi Suomen tulevaisuutta juuri näistä lähtökohdista:

H: Niin miten Suomelle käy?

N: No jos tätä tahtia jatketaan, niin älyttömän huonosti. Tulee luokkajaot. --- Et on ne varakkaat, työläiset ja sit ne muut. Ja nää varakkaat ja työläiset on kouluis, ne pääsee kunnan kouluun. Ja siis tätä menoo tulee myös maksullinen koulu. Et muutakin ku otat sen opintolainan, et ala-astekin maksaa jo. Ja sit sinne pääsee vaan ne, joilla on varaa maksaa. Ja sit tulee valtion koulut, jossa on ne päihtyneet, juopuneet opettajat, jotka on just valmistuneet, jos ees ovat valmistuneet. Et se on mun pahin pelko. Et tulee luokkajakoi. Ja sit tulee slummit. Ja se on paha, jos tulee luokkajako ja slummit, koska meillä on 8kk täällä helkutin kylmä. Siinäähän väestö vähenee.

N: Ja sama terveydenhuolto. No mä en oo sote-asiaan paneutunut. Pitäis. Koska varsinkin moniongelmaisena tarvii terveydenhuoltopalveluja, niin pitäis oikeesti paneutua siihen, että mihin se on menossa. Mut no siinäkin se pahin on, että kaikki on kohta yksityisen puolella, että kaikki maksaa niin paljo, että vähän sama kun jenkeissä, että porukka rupee kipsaa ite käsiään, kun se on tonnin pelkästään, että meet kipsaa rantees. Ja se ei oo oikeen. Mun mielestä paperittomien pitäis saada myös terveydenhuolto.

(haast. 10)

Nuorten huoli eriarvoistumisesta noudattelee kansalaisten yleisinä pitämiä huolenaiheita. Eriarvoisuuden kasvu nimettiin suomalaisten suurimmaksi huolenaiheeksi myös Suomen kulttuurirahaston ja e2 Tutkimuksen suomalaisten identiteettiä ja asenteita kartoittavassa tutkimuksessa, jossa yli 6000 suomalaiselta kysyttiin suomalaisia yhdistävistä ja erottavista tekijöistä, huolenaiheista sekä arvoista.⁵⁵

Nuorten tyytymättömyys nykypolitiikkaan kumpusi ympäristökysymyksistä ja eriarvoisuudesta

Nuoret kokivat kansalaisaloitteen äänestämistä mielekkäämpänä poliittisen vaikuttamisen keinona

Pari haastateltua nuorta koki myös ilmastonmuutoksen huolta tuottavana teemana: *"Ilmastonmuutoksessa huolestuttaa luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja ehkä yhteiskunnallisella tasolla, että se saattaa lisätä sotia. --- Mut varmaan jossain päin maailmaa on sellaisia, että joku paikka saattaa jäädä meren pinnan alle ja sit just kaikki ihmisten ruokasysteemit kärsii paljon, että viljelyssysteemit eivät vaikka oo sopeutunut siihen ilmastonmuutokseen"* (haast. 5). Yleisemminkin nuoret ovat kantaneet huolta ilmastonmuutoksesta ja nostaneet aiheen näkyvästi esille esimerkiksi ilmastolakon muodossa.⁵⁶

Vaikuttamisen osalta nuoret kokivat kansalaisaloitteet äänestämiseen nähden mielekkäämpänä ja luontevampana poliittisen vaikuttamisen keinona. Suuri osa haastatelluista nuorista oli allekirjoittanut kansalaisaloitteen ja pyrkinyt siten osallistumaan tärkeinä pitämiinsä asioihin:

H: Tuleeko sulle mieleen, että joku muu kanava olis tehokkaampi, jos sä haluat vaikuttaa näihin sun asioihin?

N: No varmaan noi mitä netissä on, noi kansalaisadressit.

H: Joo, oot sä muuten allekirjoittanut niitä?

N: Joo, välillä joo.

H: Muistatko jotain teemoja, joita oot käynyt?

N: Kun oli se mopoautokolari, niin oli noit rattijuopumusten tuomioita täytyy koventaa --- sit mä kävin sen aktiivimallin vastustamisen.
(haast. 3)

Nuorilla oli yhteiskunnallista vaikuttamiskykyä ja halua, mutta se ei kanavoitunut yksinomaan tavanomaisena pidetyn vaikuttamisen väylän, eli äänestämisen kautta. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ei kuitenkaan ollut ratkaisevaa heidän hyvinvointikokemustensa kannalta.

Tärkeämmäksi muodostui vaikuttaminen oman elämän järjestymiseen. Useimmiten vaikuttaminen toteutui nuorilla oman arjen hallinnan kautta. Valtaosa haastatelluista nuorista koki pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämään, kuten asumis- ja koulutusvalintoihin:

H: Oot sä omassa elämässä pystynyt mielestäs tarpeeksi vaikuttamaan, vai joudutko tyytymään siihen mitä muut määrää sulle?

N: Juu oon pystynyt.

H: Tässä vielä kysytään erikseen, että ootko ite pystynyt vaikuttaa miten asut?

N: Oon, joo.

H: Entä ootko pystynyt ite valitse miten teet koulutusvalintoja? Vai onko ne ollut pakotettuja, että on pakko ollu hakee jonnekin?

N: Ei kyllä mää oon ite aina kaikkiin vaikuttanut.

(haast. 7)

Pääsääntöisesti haastatellut nuoret kokivat, että heillä oli vaikutusvaltaa oman arjen järjestymiseen – olkoonkin, että he kuvailivat myös työllistymiseen tai terveydentilaansa liittyviä esteitä, jotka eivät olleet heidän omassa vaikutuspiirissään. Kokonaisuudessaan nuoret kuitenkin ajattelivat, että ihmisellä on oman elämän ohjat pitkälti omissa käsissään:

H: Miten tota sä näät et sun vaikutusmahdollisuudet on, kun sä ajattelet sun koko elämän kokonaisuutta? Pystyys sä ite vaikuttamaan minkälaiseksi tää muodostuu?

N: Enköhän, jokaisen ihmisen omissa käsissähän se on loppupeleissä miten elämä menee.

(haast. 2)

Nuoret olivat omaksuneet itsellistä pärjäämistä korostavan näkemyksen. He mielsivät itsensä toimijoiksi, vaikkei toimijuus heidän kohdallaan toteutunut työssä käymisen, veronmaksun tai kouluttautumisen muodossa. Entä miten nuoret pohtivat kysymystä siitä, mikä vahvistaisi heidän toimijuuttaan ja tukisi siten myös heidän hyvinvointiaan?

Useimmiten vaikuttaminen toteutui nuorilla oman arjen hallinnan kautta

5. Keinoja hyvinvoinnin vahvistamiseksi

5.1 Nuoret ottavat vastuuta

Haastatellut nuoret eivät olleet katkeria omasta tilanteestaan eivätkä odottaneet tai olettaneet, että yhteiskunta tai palvelujärjestelmä ratkaisisi heidän ongelmansa. Heillä oli lukuisia kontakteja ammattilaisiin ja palvelujärjestelmään psykologien, lääkärien, sairaanhoitajien, terveydenhoitajien, päihdehoitajien, mielenterveyspoliklinikkojen, Kelan, työvoimatoimiston, arjenhallinnan tukihenkilöiden, mielenterveyskuntoutujien, sosiaalityöntekijöiden, etsivien nuorisotyöntekijöiden, työkokeilujen ja työpajojen kautta.

Pääosin nuoret kokivat saaneensa palveluita laajasti: *”No suurimmaks osaks mä kyl koen, et on ihan oikeenlaisia palveluita oikeeseen aikaan tarjottu. Välil kun mielenterveys oli mitä oli, niin yritettiin vähän niin kuin väkisin saada just sinne pajalle, vaik ei ehkä ihan ollu sellasessa kunnossa, et olis kyennyt niissä oleen, niin sitten ramppas koko ajan niissä aktivointisuunnitelmissa.”* (haast. 6.) Palveluista oli nuorten arvion mukaan ollut pikemminkin ylitarjontaa, ja aina nuorten yksilöllistä tilannetta tai terveydentilaa ei ollut riittävästi huomioitu toimenpiteiden yhteydessä.

Runsaista palvelujärjestelmän kontakteista huolimatta haastatellut nuoret kokivat elämäntilanteessaan ja hyvinvoinnissaan parannettavaa. He eivät kuitenkaan vastuuttaneet tilanteestaan ensisijaisesti ammattilaisia, vaan pikemminkin itseään. Valtaosa haastateltavista koki olevansa avainasemassa oman elämänsä suunnan ja sisällön löytämisessä.

Kun nuorilta kysyttiin, olisiko joku taho voinut toimia toisin, että nuoren elämä olisi parempaa, valtaosa vastasi hetken pohdittuaan *”ei oikeestaan”* (haast. 3), *”no en mä kyl tiedä”* (haast. 4) tai nimesivät itsensä. Eräs haastatelluista esimerkiksi koki, että ratkaisu työllistymiseen on hänen omissa käsissään – siitäkkin huolimatta, että työkokemus on tavallisesti työllistymisen edellytys, eikä sitä saa, jos ei pääse töihin sitä kartuttamaan:

Nuoret eivät olleet katkeria eivätkä odottaneet, että yhteiskunta ratkaisisi heidän ongelmansa

N: No mä oisin ite voinut olla aktiivisempi sen työnhaun suhteen.

H: Sää oot koko ajan sitä mieltä, että sää oot ite tässä se...

N: ...se musta lammas.

H: Niin tai se, joka vois toimia toisella tavalla. Sää et nää, että se ois joku muu taho?

N: Ei, kyllä se olen ihan minä ite, joka tässä on mustana lampaana.
(haast. 1)

Vastaavia havaintoja on tehty nuorista työttömistä. Heidän kertomuksistaan kuvastui toimijuuden ylivilittynisyys, eli oma yritteliäisyys ja yksin ponnistelu.⁵⁷ Myös nuoria ja palvelujärjestelmää tutkittaessa havaittiin, että yksilöllistä, omaa vastuuta tähdentävää puhetapaa syrjäytymisestä käyttivät erityisesti ne nuoret, jotka olivat elämän haavoittamia. Sen sijaan vähemmän haasteellisessa elämäntilanteessa olevat nuoret eivät korostaneet puhetapaa.⁵⁸

Tähän tutkimukseen haastatellut NEET-nuoret eivät surkulleet tai valitelleet omaa tilannettaan. He eivät murehtineet tai katuneet tekemiään valintoja tai tapahtuneita asioita. Esimerkiksi nuoruusvuosien virheitä ei päivitelty: *"En mä nyt menneitä kaivele kamalasti"* (haast. 3), vaan tilanteet otettiin vastaan sellaisina kuin ne ovat: *"Mä koitan elää päivä kerrallaan, mä en ota stressiä tollasist"* (haast. 7).

Nuoret eivät käyttäneet aikaansa murehtimiseen tai sen pohtimiseen, kuinka asiat voisivat olla, vaan suhtautuivat tilanteeseensa realistisesti: *"No mä en oo ajatellut sitä silleen, et jos asiat olis paremmin, vaan mä mietin, et miten ne on. Et mä oon siis silleen niin kun tyytyväinen"* (haast. 8.) Haastatellut nuoret eivät myöskään jääneet kiinni vaikeuksiin, vaan mielsivät ne osaksi elämää: *"Jos tulee vastoinkäymisii, niin en mä silleen murehdi, mä tavallaan vaan otan ne vastaan, et tää on elämää"* (haast. 8). Useilla nuorilla näytti olevan selviytymiskykyä haastavissakin tilanteissa.

Nuoret toivat esiin kuitenkin joitakin asioita, joista he vastuuttivat muita ja joissa he näkivät kehittämisen tarvetta. Valtaosa nuorista korosti puuttumista peruskouluaikaiseen kiusaamiseen hyvinvointia edistävänä tekona. He näkivät jämäkemmän puuttumisen kiusaamiseen asiana, joka olisi tuonut apua heidän tilanteeseensa:

H: Niin olisko sulle voitu tarjota jotain tukea aikaisemmin? Johonkin asiaan?

Nuoret eivät vastuuttaneet tilanteestaan ammattilaisia, vaan pikemminkin itseään

**Nuorten
mukaan
jämäkämpi
puuttuminen
kiusaamiseen
olisi ollut
avuksi heidän
tilanteessaan**

N: No joku olis voinu yläasteella jotain tehdä niin olis voinu asiat olla vähän..

H: Niin siihen kiusaamiseen liittyen?

N: Niin olis ehkä asiat voinu olla vähän toisin, mutta..

H: Elikkä se on tavallaan se yks iso juttu, mikä on vaikuttanut kaikkeen siitä lähtien?

*N: Aika pitkälti.
(haast. 2)*

H: Niin oisko joku aikaisemmin täällä sun elämän aikana vielä voinu toimia toisella tavalla, et sun elämä olis muotoutunut niinku paremmaks?

N: No ei kai. Ei kai muut kun minä itse.

H: Joo, mut eikö kukaan muu ihminen? Kaikki tää oli niinkö mentävä just näin siinä mielessä?

*N: Niin no kiusaajat olis voinu jättää kiusaamatta.
(haast. 6)*

On selvää, että kiusaamiskokemukset ovat heikentäneet nuorten elämänhallintaa. Kiusaamiselta välttyminen tai avun saanti kiusaamisen akuutissa vaiheessa nimettiin tekijöiksi, joilla voidaan vahvistaa nuorten hyvinvointia ja elämänlaatua.

Kiusaamiskokemusten lisäksi useat kokivat myös kielteisten psyykkisten kokemusten heikentäneen elämänhallintaa ja vaikuttaneen hyvinvointiin. Elämänhallinnan vahvistamiseksi haastatellut nuoret toivoivat kynnyksen madaltamista tuki- ja terapiapalveluihin. Heillä oli esimerkiksi ehdotuksia psykologilla käyntiin liittyvän leimautumisen vähentämiseksi:

*N: Mut en mä tiiä, sit tietty kun jossain koulupsykologilla kävi ens-
teks, niin oli aina sit tietty tunnilt pois ja sit muut selvitti et ”ja-
has [haastateltavan nimi poistettu] kävelee tonne psykologin [vas-
taanotolle] päin”, niin tuli sit vaan enemmän sitä kiusaamista.
(haast. 6)*

*N: Oon kattonut yhtä ohjelmaakin kerran, niin siinä puhuttiin siitä, että ois
hyvä, jos kaikki nuoret kävis kerran psykologilla. --- Sitten se kynnys, että
jos se ois pakollinen, niin se kynnys hakee sitä apuu, että siinä ei ois sitä.
(haast. 5)*

Nuorten mielestä psykologilla käynti voisi terveystarkastuksen tapaan kuulua kouluvuoteen, jolloin kynnyks hakea apua madaltuisi. Nuorten kertoman perusteella ammattilaisten vastaanottojen sijoittelu koulurakennuksissa tulisi huomioida avun hakemisen helpottamiseksi ja leimaantumisen välttämiseksi.

Haastatellut nostivat myös työllistymisen esiin tekijänä, joka olisi voinut tukea heidän hyvinvointiaan. Useat kokivat työn ratkaisuna ongelmiinsa ja näkivät työllistymisessä kehittämisen tarvetta:

H: Niin tota onko mitään asiaa, mikä voisi olla toisella tavalla tai mitä voisi tehdä toisella tavalla, että sun elämä ois vielä parempi?

*N: Joku hyvä työpaikka kun löytyis, niin sitten ois.
(haast. 7)*

H: Onko joku asia, jonka joku toinen taho voisi tehdä tai sinä itse voisit tehdä, et elämä olis sen jälkeen vielä parempi?

*N: No en tiiä, se on vähän mihin on tottunut, no tietty jos töitä löytyis.
(haast. 3)*

Työllistymisen vaikeus ilman työkokemusta ja työpaikkojen puute koettiin ongelmaksi. Esimerkiksi yksi aktiivisesti töitä hakenut nuori koki töiden puutteen ja työllistymisen vaikeuden turhauttavaksi. Hän kommentoi epäreiluksi asennetta, jonka mukaan töitä ei olla valmiita ottamaan vastaan:

N: Tosi moni puhuu esim. että suomalaiset ei ota töitä vastaan. Mut ei mulle oo koskaan töitä tarjottu. Ei mulle oo kukaan tuttavapiirissä sanonut, että ois töitä tarjottu.

N: Niinku esim. viime vuonna oli Ylellä jossain kohtaa, että suomalaiset ei ota töitä vastaan ku niille tarjotaan. Niin mä vaan totesin siihen uutiseen, että ei mulle kukaan oo tarjonnu töitä.

H: Jos sulle tarjottas jotain töitä, vaikka ne ei olis sun alaa, niin ottaisitko sä sen vastaan?

N: Ottaisin.

H: Onks pitkää ollut näin, että oisit valmis ottaa vastaan mitä tahansa töitä?

*N: Joo.
(haast. 7)*

Nuorten mielestä psykologilla käynti voisi terveystarkastuksen tapaan kuulua kouluvuoteen, jolloin kynnyks hakea apua madaltuisi

**Kynnyksen
madaltaminen
työelämään ja
elämäntilan-
teet huomioi-
vat työmah-
dollisuudet
tukisivat nuor-
ten hyvin-
vointia**

Yleisemminkin on havaittu, että enemmistö nuorista pitää tilapäistäkin työtä parempana kuin työttömyyskorvauksella elämistä, vaikka tulotaso pysyisi samana⁵⁹ – näin siitäkkin huolimatta, että nykynuorten työorientaatioissa korostuvat työn mielekkyyteen liittyvät toiveet aiempia sukupolvia vahvemmin.⁶⁰

Työn arvostus ei siis sinällään ole tutkimusten mukaan vähentynyt, mutta samalla kun nuoret tunnistavat perinteisen työmentaliteetin piirteitä itsestään, he odottavat omalta työltä myös mielekkyyttä ja kiinnostavuutta aiempia sukupolvia enemmän.⁶¹

Työkokemuksen puute tai opintojen keskeytyminen varjosivat monen haastatellun työllistymistoiveita (ks. luku 2.1). Osa nuorista puolestaan tarvitsi tukea ja motivointia työnhakuun. Työnhaku tuntui suurelta ponnistukselta, vaikka halua työn tekemiseen olisikin: *”Se tarvis itestä löytyy, että pitää itteä potkii perseelle, että nyt tarttis hakee töitä --- kyllähän mä tässä koitan töitä hakeekin, että toi työpaja olis vaan välivaihe sinne työelämään”* (haast. 1).

Tämänkään nuoren työnhaun esteenä ei ollut laiskuus tai välinpitämättömyys, vaan psyykkiset ongelmat ja kiusaamiskokemuksista kumpuavat pelot torjutuksi tulemisesta. Sama nuori liitti itsekkin työnhakua koskevat haasteet itsetuntokysymyksiin: *”Hyvin todennäköistä, että se on se [itsetuntokysymys], että mä saan sieltä sitä negatiivista palautetta, että sä et oo tervetullut tänne”* (haast. 1). Myös toinen haastateltu nuori koki työnhakuun ja sen edellyttämään koulutukseen liittyvät esteet samalla tavalla: *”Sen takia mä oon siellä psykologilla käynyt, et sais sen koulunkäynnin aloitettuu uudestaan”* (haast. 2).

Nuorten valmiudet eivät aina mahdollistaneet sijoittumista ns. tavalliseen palkkatyöhön. Työelämään siirtymisen raja-aitojen madaltaminen ja yksilölliset tilanteet huomioivien työmahdollisuuksien luominen tukisivat nuorten hyvinvointia.

Myös sopivat ja mielekkäät alavalinnat nousivat nuorten keskustelussa esiin työllistymisen keskeisenä edellytyksenä. Osa nuorista antoi palautetta opintojen ohjauksesta, joka ei heidän mielestään edistänyt sopivia koulutusvalintoja.

Kuten luvussa 2.1 huomattiin, nuorilla on usein monia koulutuspolkuja ja kesken jääneitä opintoja. Sopivat alavalinnat ovat avainasemassa koulutuksen loppuunsaattamisessa ja tutkinnon suorittamisessa. Näissä valinnoissa tarvitaan tukea, sillä kaikille nuorille ei ole peruskoulun aikana selvää, minne

ala- ja uravalinnoissa kannattaisi suuntautua. Haastatellut nuoret kokivat, että tuen riittävytydessä ja tarkoituksenmukaisuudessa olisi kehitettävää:

N: Mun mielestä prosessi on peruskoulusta lähtien vähän huono, et kun ei oikein perehdytä mitä halua tehdä, et siinä mennään vähän niin kun omalla idealla, mut ei kukaan oikeestaan vielä siinä tiedä mitä haluaa tulla tekemään, niin se on vähän turha se prosessi mun mielestä, että silloin valitaan vaan, niin kun mäkin valitsin, mitä muut valitsi, menin vähän massan mukana, mikä ei sitten ihan toimi ja myöskin sitten juurikin työvoimatoimiston ammattisopimustestit on mun mielestä vähän.., ei kovin hyviä.

H: Joo.

N: Et, et niis vois olla ehkä vähän mun mielestä petrattavaa.
(haast. 8)

**Kuntouttava
työtoiminta
sai nuorilta
palautetta
lunastamatto-
mista työllis-
tymislupauk-
sista**

Nuoret antoivat sekä myönteistä että kielteistä palautetta myös työllistymisen helpottamiseen ja toimintakyvyn vahvistamiseen tähtäävästä kuntouttavasta työtoiminnasta. Sen hyvinvointia vahvistavat merkitykset liitettiin tekemiseen ja päiviä rytmittäviin rutiineihin: *"No on siit sillai hyötyy, et tulee ainakin jonkinlainen säännöllinen rytmi"* (haast. 3). Eräs nuorista toi työtoiminnan esiin myös elämän merkityksellisyyttä lisäävänä toimintana: *"No en mä nyt tiä oonks mä koskaan [elämää] kokenut ihan täysin merkityksettömäksi, mut varsinkin just nyt kun on päässyt tohon työtoimintaan, niin on ehkä noussut se fiilis, et on merkityksellisempää tai niin kun silleen"* (haast. 4).

Työpajojen ja kuntouttavan työtoiminnan hyvinvointia vahvistavat vaikutukset liitettiin myös yhteisöllisyyteen ja turvalliseen ilmapiiriin: *"Se ilmapiiri ja kaverit siellä, että kyllä sinne ihan mielellään menee"* (haast. 1). NEET-nuorille suunnattujen palvelujen kehittämistä koskevassa raportissa on niin ikään todettu, että osallisuuden kokemus ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistuminen tarvitsevat usein yksilötuen rinnalle nuorelle mielekkään yhteisön.⁶²

Turvalliseen yhteisöön kuuluminen ja sen jäsenenä toimiminen on monelle nuorelle sosiaalista kuntoutumista parhaimmillaan. Siksi onkin oleellista, kuinka hyvin tukitoimissa ja palveluissa kyetään liittämään nuoria heille mielekkäisiin yhteisöihin.⁶³

Ryhmätoiminnan myönteisten vaikutusten ohella kuntouttava työtoiminta sai haastatelluilta nuorilta kuitenkin palautetta työllistymiseen liittyvistä lunastamattomista lupauksista. Eräs työllistymistä toivova nuori kertoi esimerkiksi pettymyksistä, jotka liittyivät työllistymistä koskeviin katteetomiin lupauksiin järjestetyn työkokeilun päättyessä:

N: Et joo, et katotaan miten se menee, "et jos menee tosi hyvin, niin voidaan palkata". Ja sitten kun sun sopimus alkaa loppumaan, niin "ei meillä nyt oo varaa palkata". Mutta kun se on jokaisessa paikassa, jokaiselle nuorelle sanotaan näin. Niin mun mielestä se on vähän liiotteluu. Kun itekin he tietää, ettei pysty palkkaamaan, niin et sä voi tiiäks antaa porkkanaa nuorelle ja nuori ajattelee, että nyt mä hoidan kaikki hyvin ja sit mä saankin paikan. Ja sit ku sun sopimus loppuu, niin ei oo nyt paikkaa, et ikävä kyllä.

(haast. 7)

Yllä oleva puheenvuoro kuvastaa turhautumista toteutumattomia toiveita kohtaan, mutta myös motivaatiota ja halua työllistyä. Kaikilla haastatelluilla nuorilla työllistyminen ei kulminoitunut yhtä selväksi tavoitteeksi, mutta toive jonkinlaisesta mielekkästä tekemisestä hyvinvoinnin ylläpitämisessä yhdisti kaikkia haastateltuja.

Hyvinvoinnin edistämisessä keskeistä näytti olevan se, että päivissä on sisältöä – toteutui se sitten työn, työtoiminnan tai muun mielekkään tekemisen kautta. Joutenoloa ei tavoiteltu, sillä sen koettiin heikentävän psyykkistä hyvinvointia: *"Mielen-terveyden oireet alkoi niin kun pahenee, kun ei ollut oikeestaan sellasta tekemistä, niin sit oli vähän et nyt on pakko alkaa tekee jotain, niin sit oli kiva et mä pääsin just tonne [työtoimintaan]"* (haast. 4). Nuoren toteamuksessa kuvastuu tarve löytää omalle olemiselle päämäärä. Eräs nuorista esimerkiksi pohti tällaisena taitekohtana hetkeä, jolla koki olevan merkitystä oman elämän mielekkyyden heräämisessä:

N: Oisko se ollut varmaan vähän sitä ennen, et vähän niin kun rupes tajuamaan, että mitä haluaa tehdä.

H: Ja oliko se, sä sanoit, että siinä kohti oli tää [hoitomuoto] pajalla. Me ei nyt uskota tietenkään itekään siihen, että nyt on yksi asia, ja siitä lähtien on kaikki hyvin, mut jotenkin tuo nyt näyttäytyy tossa.

N: Joo, kyl sit siin oli positiivinen vaikutus.

Joutenoloa ei tavoiteltu, sillä sen koettiin heikentävän psyykkistä hyvinvointia

H: Mitä siellä oikein tehtiin?

N: Siis, siin nyt vähän käytiin läpi, et tavallaan mä en ollut tajunnut sitä, et mun pitäis tehdä sitä mitä mä haluan tehdä, et noi koulutukset on ollut vähän niitä, et mä oon tehnyt mitä multa on odotettu tai niin sanotusti mitä mä oletan, et mä oon halunnut tehdä, mut en mä oo ikinä kysynyt itseltäni, et onks toi sitä mitä mä haluan tehdä, joten se on ollut vähän silleen valaiseva.

(haast. 8)

Toisinaan omien päämäärien ja mielekkään tekemisen oivaltaminen edellytti ulkopuolista ohjausta. Nuorten keskustelusta välittyi etsivien nuorisotyöntekijöiden tai työpajojen valmentajien tärkeä rooli mielekkäiden asioiden havaitsemisessa. Usealle nuorelle etsivä nuorisotyöntekijä toimi opastajana palveluiden ja etuuksien hakemisessa, seurana vapaa-ajalla ja erilaisen tekemisen pariin ohjaajana.

Nuorille tuntui olevan tärkeää, että heillä oli henkilö, joka oli kiinnostunut heidän tilanteestaan ja edesauttoi elämän mielekkyyden ylläpitämisessä. Tämän perusteella etsivän nuorisotyön merkitys on keskeinen nuorten hyvinvoinnin ja elämän mielekkyyden tukemisessa.

Merkityksellisen tekemisen ja mielekkyyden oivaltamisessa myös harrastuksilla oli roolinsa. Osa nuorista toivoi niihin parannusta. Harrastuksina mainittiin etupäässä lemmikin hoito, sosiaalinen media ja Netflix sekä tietokone- ja mobiilipelaaminen.

Usealla haastatellulla oli ollut nuoruudessaan aktiivinen, hyvinvointia tukenut urheilu- tai musiikkiharrastus: *"Musiikki on elämä --- et jos palataan niihin yläasteaikoihin, Beyoncé alotti silloin soolouran, sitä kuuntelin koko yläasteen ja sen ansiosta mä olen edelleen täs"* (haast. 10).

Useat haastateltavat eivät olleet saaneet nuoruusvuosiensa harrastusten tilalle uusia kiinnostuksen kohteita. Harrastusten tärkeys nuorten hyvinvoinnin tukemisessa on kuitenkin tiedostettu ja yhdenvertaisten harrastamahdollisuuksien edistämiseksi on suunniteltu toimenpiteitä.⁶⁴ Harrastusten merkitys hyvinvoinnin ylläpitämisessä näkyi konkreettisesti nuorten keskustellessa tarpeesta saada sisältöä ja rytmiä päiviin:

Merkityksellisen tekemisen ja mielekkyyden oivaltamisessa myös harrastuksilla oli roolinsa

Ohjauksen ja kaverin puuttuessa harrastamista ei aloitettu

H: Onko täällä mitään mikä vaatis kehittämistä sun mielestä?

N: Vapaa-aika. Mää tarvisin jonkun harrastuksen, etten mää koko aika siellä kotonakaan olis. Vaikka [vanhemman] luona käyn jonkun aikaa olemassa. Mutta silti tarvin jonkun harrastuksen.

H: Mitä se vois olla?

N: Mää tykkään [erilaisista lajeista]. Käytiin tossa just viime perjantaina työpajan kans.

(haast. 1)

Osa nuorista näki seuran puutteen harrastamisen esteeksi. Esimerkiksi kuntosalilla käynti koettiin mielekkääksi, mutta ohjauksen ja kaverin puuttuessa harrastamista ei aloitettu: *"Et vois käydä salilla mutta kun ei osaa --- siitä tulee sellanen nolo tai häpeä tai sellanen kun ei osaa niitä"* (haast. 6). Osalla nuorista harrastamisen esteenä oli tiukka taloustilanne, ja harrastusten kustannukset askarruttivat useamman nuoren mieltä: *"Kun en mä voi alkaa hirveesti kuntosalikäynnistä maksamaankaan, en oo valmis, et jos puhutaan useista sadoista euroista, niin sit ei käy, kymppi, kaks, kolme"* (haast. 1). Eräs nuorista pohti harrastamisen kustannuksiin liittyviä rajoitteita hyvin konkreettisesti:

"Harrastaminen on tosi kallista. --- Et jos mietitään, et miks nuoret ei enää harrasta, niin millä rahalla. Et jos menet musiikkitunneille, pitäis maksaa lukukausimaksuja joku 300€. Tai just joku 50€ kerta, jos haluat joka viikko harjoitella opettajan kanssa. Ja sit jos haluisit jotain liikuntaa harrastaa. Vaikka salilla. --- Et siihen pitäis saada muutos, et kaikilla ois oikeus harrastaa, koska nyt ei ole kaikilla mahdollisuutta edes lapsena." (haast. 10)

Tiukka taloustilanne rajoitti tekemistä. Nuoruudenaikainen velkaantuminen kavensi entisestään monen haastateltavan budjettia. Velkaa oli kertynyt pikavipeistä ja osamaksuista. Silti vain yksi nuorista nosti pikavippijärjestelmän vastuun esiin toteamalla: *"Mun mielestä pitäis lakkauttaa koko vippihomma, se pilaa kaiken"* (haast. 10). Muutoin nuoret kantoivat vastuuta omista lainoistaan.

Usea nuori nosti taloustilanteen kuitenkin yleisesti esiin asiana, jonka kohentuminen auttaisi heidän tilanteessaan. Joidenkin nuorten hyvinvoinnin vaje kumpusikin lähinnä vain kireästä taloustilanteesta:

H: Onko joku asia, jonka joku taho vois tehdä, et se sun hyvinvointi paranis, niin mikä se on, se asia?

N: No heittää semmonen 30 miljoonaa tilille, niin eiköhän se siitä (vitsaillen).

H: Niinpä, rahalla kaikki hoituu, aivan.

N: Jep, kaikki muut on kuitenkin hyvin noin pääpiirteisesti, niin ei mul mistään muusta periaatteessa mitään valitettavaa oo.

(haast. 2)

Vaikka nuoren puheenvuoro sai edellä humoristisen sävyn, talousongelmat näkyivät useissa haastatteluissa hyvinvointia rajoittavina tekijöinä. Velkojen lyhennykset kavensivat jo valmiiksi tiukkaa budjettia, ja taloustilanteen tasapainottumisen koettiin vahvistavan elämänhallintaa.

Vaikka nuoret kantoivat itse vastuuta tilanteestaan, he toivat kysyttäessä esiin asioita, joilla heidän tilannettaan voitaisiin parantaa. Seuraavassa luvussa nuorten näkemysten pohjalta tehdään ehdotuksia siitä, mitä teemoja olisi syytä huomioida työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tukemisessa.

Taloustilanteen tasapainottumisen koettiin vahvistavan elämänhallintaa

5.2 Nuorten ehdotuksia hyvinvoinnin parantamiseksi

Nuorten elämäntilanteiden kuvaus osoittaa, että työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten hyvinvoinnissa, elämänlaadussa, valmiuksissa ja tarpeissa on eroja, jotka jäävät herkästi stereotyyppisen NEET-käsitteen varjoon.

Osa nuorista ei ole työ- tai opiskelukuntoisia ja tarvitsevat monenlaista tukea, toiset puolestaan ovat valmiita sekä halukkaita työelämään ja turhautuneita työnsaannin vaikeudesta. On myös huomioitava, etteivät nuorten tilanteet ole stabiileja, sillä osa nuorista liikkuu edestakaisin työttömästä opiskelijaksi ja mahdollisesti jälleen työttömäksi.⁶⁵ NEET-käsite niputtaa hyvin erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria yhteen kategoriaan.⁶⁶

On selvää, että elämänhallinnan ja elämäntilanteiden erot luovat haasteita ratkaisuille, jotka tukisivat näiden nuorten hyvinvointia. Haastatellut nuoret on tavoitettu etsivän nuorisotyön kautta eli heillä on kontakti palvelujärjestelmään. Tällä perusteella heitä voi luonnehtia huono-osaisiksi

**NEET-käsite
niputtaa eri-
laisissa elä-
mäntilanteissa
olevia nuoria
yhteen luok-
kaan**

miellettyjen nuorten joukosta hyväosaisiksi. He ovat saaneet monenlaista apua ja tukea elämänsä aikana.

Syrjäytymisvaarassa olevien koulutuksen, työn ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten tukemiseksi on ehdotettu eritasoisia toimia aina palveluiden kehittämisestä yhteisöllisyyden ja tunteiden vahvistamiseen. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi on esimerkiksi kaivattu muutoksia palveluihin ja tukimuotoihin.

NEET-nuorille on ehdotettu muun muassa toimeentulotuen sanktioiden korvaamista positiivisilla kannustinkeinoilla⁶⁷, osallistumistuloa⁶⁸ tai tulevaisuustukea.⁶⁹ Lisäksi on esitetty oppivelvollisuuden pidentämistä toisen asteen tutkinnon suorittamisen takaamiseksi,⁷⁰ toimintakyvyn arvioinnin kehittämistä ammatilliseen kuntoutukseen ohjattaessa,⁷¹ monialaisten nuorten palvelupisteiden eli Ohjaamojen lisäämistä,⁷² matalan kynnyksen palvelun järjestämistä joka kuntaan⁷³ ja ylipäänsä vahvempaa palveluintegraatiota.⁷⁴

Heille on myös suunnattu palveluihin pääsyä parantavia hankkeita,⁷⁵ toimintakykyä vahvistavaa henkilökohtaista tukea,⁷⁶ toiminta- ja työkykyä parantavaa valmennuksen ja tuen yhdistävää toimintaa,⁷⁷ sekä erilaisia arjen eheyttämiseen ja syrjäytymisen vähentämiseen tähtäviä toimia.⁷⁸

Lisäksi syrjäytymisvaarassa oleville nuorille on suunnattu kouluissa toimia, joilla pyritään lisäämään yhteisöllisyyttä ja ehkäisemään opintojen keskeytymistä. Niitä ovat esimerkiksi Kaikki käy koulua -toimintamalli koulupudokkuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi,⁷⁹ KiVa koulu -malli yhteisöllisyyden edistämiseksi ja kiusaamisen vähentämiseksi,⁸⁰ opiskelijavalmentajien käyttö kouluissa opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseksi⁸¹ sekä ehdotukset mielenterveysongelmien ja käytöshäiriöiden hoidon vahvistamisesta oppilaitoksissa.⁸²

NEET-nuorille on suunnattu myös toimijuuden, osallisuuden ja sosiaalisen pärjäämisen vahvistamiseen liittyviä toimia. Esimerkiksi Suunta-palvelussa on keskitytty nuorten ohjaamiseen arkisissa elämän pulmissa,⁸³ nuorille suunnatussa mentorointitoiminnassa on pyritty hyvinvoinnin lisäämiseen sekä yksinäisyyden lieventämiseen,⁸⁴ ja ylipäänsä on korostettu nuorten kohtaamiseen panostamista.⁸⁵

Esimerkit osoittavat, että syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi on monia eritasoisia palveluja sekä hyväksi todettuja malleja ja toimintatapoja. Myös tutkimuksissa on havaittu, että suurin osa syrjäytyneistä tai syrjäyty-

misuhan alla elävistä nuorista käyttää runsaasti yhteiskunnan palvelujärjestelmää. Vaikeimmassa asemassa olevat ovat usein palvelujen suurkuluttajia.⁸⁶

Myös tähän tutkimukseen haastatellut nuoret olivat erilaisten palvelujen ja tukimuotojen piirissä. On selvää, ettei mikään yksittäinen toimenpide ratkaise työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tilannetta. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten auttamiseksi on luotu politiikkasuosituksia ja toimenpideohjelmia.⁸⁷ Usein suositukset on kuitenkin luotu ulkoapäin asiantuntijoiden ja ammattilaisten toimesta, jolloin niiden vaarana on jäädä irralleen kohderyhmän omista näkemyksistä.⁸⁸

Nuorten omaa kokemustietoa on hyödynnetty melko vähän syrjäytymisen tutkimuksessa ja sen ehkäisyyn liittyvässä kehittämistyössä, vaikka kokemustiedon kautta olisi mahdollista lisätä ymmärrystä toimenpiteiden sopivuudesta ja toimivuudesta.⁸⁹ Aiheellisesti on kysytty, onko yksi syy tukitoimien ja nuorten tarpeiden kohtaamattomuuteen se, että tukitoimet ponnistavat usein käyttäjien tarpeiden sijaan palvelujärjestelmän toimintalogiikasta ja asiakastyöstä etäännyneiden asiantuntijoiden ja johtajien näkemyksistä.⁹⁰

Tässä tutkimuksessa asetelma käännettiin toisinpäin, ja nuorilta kysyttiin, mikä heidän tilanteessaan auttaisi. Nuorten omia näkemyksiä hyödyntämällä on koottu tekijöitä, jotka voivat parantaa heidän tilannettaan. Hyvinvoinnin taloudellisen, sosiaalisen ja itsensä toteuttamiseen liittyvien osa-alueiden tarkastelu kiteyttää nuorten viestit kuudeksi hyvinvoinnin tukemiseen tähtääväksi ehdotukseksi, jotka on koottu **taulukkoon 1**.

1. Kiusaaminen kuriin

Koulukiusaaminen on ikuisuusongelma, jota ei edelleenkään ole onnistuttu selättämään. Haastateltujen nuorten elämäntilanteiden ja elämänhallinnan eroista huolimatta kaikkia nuoria yhdisti peruskouluaikainen kiusatuksi tuleminen. Valtaosa nuorista mainitsi kiusatuksi tulemisen tekijäksi, joka oli vaikuttanut kielteisesti heidän hyvinvointiinsa ja koko elämänsäkulkuunsa.

Kiusaaminen oli ajanut haastatellut nuoret peruskouluaikana vertaisryhmien ulkopuolelle. Ulkopuolisuus vaikeuttaa ystävyysuhteiden, sosiaalisten verkostojen ja taitojen luomista. Verkostojen hauraus heikentää usein hyvinvointia, sillä haastatellut mainitsivat sosiaaliset suhteet keskeisiksi elämän mielekkyyttä ylläpitäviksi tekijöiksi. Sosiaalisten suhteiden tärkeys on havaittu muissakin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria sekä

Mikään yksittäinen toimenpide ei ratkaise työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tilannetta

Taulukko 1. Nuorten omia toiveita hyvinvoinnin tukemiseksi

Kiusaaminen kuriin

- Kaikkia haastateltavia yhdisti kiusatuksi tuleminen peruskouluaikana.
- Kiusaamisella oli monia kielteisiä vaikutuksia, jotka näkyivät yksinäisyytenä, psyykkisinä ongelmina ja koulunkäyntivaikeuksina.
- Nuoret toivovat vahvempaa puuttumista koulukiusaamiseen ja näkevät sen merkittävimpänä yksittäisenä hyvinvointinsa heikentäjänä.

”En määhän kiusaamisesta sanonut, kun huomasi ettei ketään kiinnostanut” (haast. 10)

Tukea työllistymiseen

- Valtaosalla nuorista työ ja koulutus korostuivat tulevaisuuden toiveissa. Työ koettiin myös yhteiskuntaan kuulumisen mittarina.
- Nuorilla oli halua työllistyä, mutta työkokemuksen puute vaikeutti työn saantia.
- Nuoret toivovat työllistymistä ja työtä muistuttavan toiminnan mahdollisuuksia.

”Haluaisin johonkin töihin, mutta vaaditaan sitä työkokemusta, mutku mulla ei ole sitä työkokemusta, kun en mä pääse töihin” (haast. 1)

Toivottua tekemistä

- Elämän merkityksellisyyden kokemisen kannalta keskeistä oli mielekäs aktiviteetti/harrastus.
- Nuorilla oli halua harrastaa, mutta usein seuran puute ja kustannukset olivat esteenä.
- Nuoret kaipaavat yhdenvertaisia harrastamisen mahdollisuuksia ja päiviä rytmittävää tekemistä.

”Mielenterveydenoireet alko pahenee, kun ei ollut tekemistä” (haast. 4)

”Harrastaminen on tosi kallista. Et siihen pitäisi saada muutos, et kaikilla olisi oikeus harrastaa” (haast. 10)

Onnistunut opinto-ohjaus ja keskeytysten kiittäminen

- Valtaosalla nuorista oli monia kesken jääneitä opintoja.
- Nuorten ongelmana ei ollut koulutukseen pääsy, vaan opintojen keskeyttäminen.
- Nuoret toivovat opintojen ohjauksen ja opintojen aikaisen tuen parantamista. Näillä toimilla voidaan ehkäistä epäsuoria alavalintoja ja opintojen keskeytyksiä.

”Se prosessi peruskoulusta lähtien on vähän huono, et kun ei oikein perehdytä mitä haluu tehdä” (haast. 8)

Veloista vapaaksi

- Valtaosalla nuorista taloustilannetta heikensivät pikavipeistä, osamaksuista ja opintolainoista kertyneet velat.
- Tiukka taloustilanne ja velkojen lyhennykset kavensivat nuorten tekemisen mahdollisuuksia.
- Nuoret toivovat työllistymisestä apua velkojen maksuun ja pikavippifirmojen vastuuta ylivelkaantumisen välttämiseksi.

”Mun mielestä pitäisi lakkauttaa koko vippihomma, se pilaa kaiken” (haast. 10)

Kohtaamista, arvostamista ja rinnalla kulkemista

- Nuorten auttamiseksi on monia tukitoimia, mutta harvoin kuullaan nuorten tarpeita.
- Vaikka yhteiskunnan on kannettava vastuu nuorten auttamisesta, myös yksinkertaiset nuorten hyvinvointia tukevat toimet ovat tärkeitä.
- Nuoret haluavat tulla kuulluiksi, ymmärretyksi ja hyväksytyksi niin omassa yhteisössään kuin laajemmin palvelujärjestelmässä.

”Välillä kun mielenterveys oli mitään oli, niin yritettiin vähän niin kuin väkisin saada sinne pajalle, vaikkei ollut semmosessa kunnossa et olisi kyennyt niissä oleen” (haast. 6)

nuoria aikuisia koskevissa tutkimuksissa.⁹¹ Niiden hauraus on liitetty keskeisesti syrjäytymisen tunnusmerkiksi.⁹²

Koulu on keskeinen instituutio nuorten sosiaalisten verkostojen luomisessa. Lisäksi sillä on olennainen rooli yhteenkuuluvuuden tai ulkopuolisuuden tunteiden rakentumisessa. Kiusaamisen ehkäisemiseksi on luotu monia hankkeita, projekteja, ohjelmia ja työryhmiä.⁹³ Kiusaamista vastaan myös kampanjoidaan ja asiaa pidetään esillä avoimemmin kuin haastateltujen nuoruudessa 2000- ja 2010 -luvun taitteessa. Viime vuosina kouluissa koettu kiusaaminen on vähentynyt, mutta siitä huolimatta se on edelleenkin akuutti ongelma.

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan kiusaaminen ulottuu jopa harrastustoimintaan (Hakanen ym. 2018). Kolmasosa nuorista on kokenut kiusaamista liikuntaharrastuksessa. Luku on hätkähdyttävä, sillä harrastustoiminnalta toivotaan nimenomaan mukavaa ajanviettoa ja yhdessäoloa.⁹⁴

Kiusaamista on kitkettävä edelleen kaikissa nuorten yhteisöissä: päiväkodeissa, kouluissa ja harrastustoiminnassa. Koulujen ja muiden nuoria ympäröivien organisaatioiden tulisi vahvistaa yhteisöjä⁹⁵ ja ehkäistä tilanteita, jotka sulkevat yksilöitä yhteisön ulkopuolelle. Apuna voidaan käyttää ryhmäytymisen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi luotuja työkaluja.⁹⁶ Kokonaisuudessaan yhteisöjen ja osallisuuden voimaa tulisi korostaa nuorten tukemisessa.

Kiusaamista on kitkettävä edelleen kaikissa nuorten yhteisöissä

2. Tukea työllistymiseen

Useimmat haastatellut nuoret liittivät tulevaisuuden toiveet perinteisiin tavoitteisiin, koulutukseen ja työllistymiseen. Valtaosa halusi kouluttautua ja saada töitä.

Nuorisotakuuseen liittyvän koulutustakuun tavoitteena on ohjata nuoria koulutukseen takaamalla peruskoulun päättäneille opiskelupaikka. Siirtymässä koulusta työelämään on kuitenkin puutteita, jotka näkyvät opintojen keskeytyksinä ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisinä.

Nuorten polkuja koulusta työelämään tai työtä muistuttavaan toimintaan tulisi edelleen tukea ja etenkin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten työelämävalmiuksia vahvistaa. Esimerkiksi kuntien järjestämä kuntouttava työtoiminta tähtää näihin tavoitteisiin lisäämällä työllistymisen mahdollisuuksia, totuttamalla työelämän pelisääntöihin ja parantamalla elämänhallintaa.

Kuntouttava työtoiminta ja työpajatoiminta olivat tuttuja myös haastatelluille nuorille. Moni heistä oli ollut useita kertoja kuntouttavan työtoiminnan

Työllisyyden esteiden poistamiseen ja matalan kynnyksen harjoittelumahdollisuuksiin olisi edelleen panostettava

piirissä. Pääosin toiminta koettiin mielekkääksi sekä hyvinvointia ja sosiaalisia suhteita vahvistavaksi. Työpajatoimintaa koskevissa tutkimuksissa työpajojen myönteiset kokemukset onkin yhdistetty nimenomaan nuorten kunnioittavaan kohtaamiseen, valmentajien antamaan huomioon ja kiinnostukseen sekä osallisuuteen, eli nuorten tunteeseen siitä, että he ovat tervetulleita täysjäseninä työpajaryhmässä.⁹⁷

Työllisyyden esteiden poistamiseen ja matalan kynnyksen harjoittelumahdollisuuksien luomiseen olisi edelleen panostettava. Kuntouttavan työtoiminnan osalta tulisi kuitenkin varmistua, ettei se muodosta kehää, johon nuori ohjataan kerta toisensa jälkeen tilanteessa, jossa palkkatyöhön työllistyminen ei ole mahdollista. Tällöin vaarana on, että työtoimintaan ohjaamisesta tulee automaatio, joka ei huomioi nuoren yksilöllisiä työllistymisen valmiuksia. Se voi näyttäytyä hoputtamisena, vaikka nuori tarvitsisi aikaa etsiä omaa suuntaansa. On tärkeää muistaa, ettei työkykyisyyden tavoittelu voi olla itsetarkoitus. Työelämä ei tarjoa kaikille elämän keskeistä sisältöä, eikä osalle ihmisistä perinteiseen palkkatyöhön osallistuminen ole mahdollista.

Siksi on tärkeää, että oman elämän ja olemisen voi tuntea arvokkaaksi myös työelämän ulkopuolella. Myös palkkatyötä vailla olevan on voitava olla osallinen.⁹⁸ Oleellista on, että nuorille olisi tarjolla omiin valmiuksiin sopivia ja mielekkäitä identiteetin rakentamisen väyliä. Erilaisia reittejä on tarpeen tukea edelleen, etenkin kun perinteiset täysipäiväiset, vakaat työsuhteet ovat vähentyneet.⁹⁹

3. Toivottua tekemistä

Työ tai sen puuttuminen ei ole elämän arvon ainoa mittari. Työssäkäynti ja opiskelu antavat kuitenkin sisältöä päiviin, ja niiden puuttuessa nuorille on oltava tarjolla muuta mielekästä tekemistä.

Haastatelluilla nuorilla mielekkääksi koettu aktiviteetti oli avainasemassa elämän merkityksellisyyden kokemisessa ja sen puute heijastui ulkopuolisuuden ja merkityksettömyyden tunteina. Suomessa on pohdittu pitkään, miten nuorille voitaisiin taata helposti lähestyttävistä ja mielekkäistä tekemisen muotoja siihen elämänvaiheeseen, jossa opiskeluun tai työelämään siirtyminen ei vielä ole kantavalla pohjalla.¹⁰⁰

Haastatellut löysivät täytettä päiviin esimerkiksi työpajoista, kuntouttavasta työtoiminnasta tai etsivän nuoristyön piirissä järjestettävistä

nuorten ryhmistä. Keskeistä niissä oli tekemisen ohella turvallinen ja mielekäs yhteisö ja tunne hyväksytyksi tulemisesta. Myös harrastukset tarjoavat väyliä eteenpäin.

Nuorten saatavilla tulisi olla nykyistä enemmän matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja maksuttomia harrastusmahdollisuuksia. On valitettavaa, etteivät nuorten harrastemahdollisuudet nykyisellään ole eriarvoisuudesta vapaa vyöhyke. Harrastamisen saavutettavuus on selvästi yhteydessä perheen taloudellisiin lähtökohtiin ja nuoren koulutustaustaan. Jos perheen taloustilanne on heikko ja nuori ilman koulutusta, harrastamisen tiedetään olevan vähäisempää kuin hyvin toimeentulevien perheiden korkeammin koulutetuilla nuorilla.¹⁰¹

Harrastamista koskeva eriarvoistumisen ehkäisy vaatii tavoitteellista työskentelyä. Harrastustakuulla halutaan taata jokaiselle lapselle ja nuorelle mieleinen harrastus.¹⁰² Harrastamisen tasa-arvoisten mahdollisuuksien vahvistamiseksi on laadittu myös suosituksia sisältävä strategia.¹⁰³ Pyrkimyksiä tasavertaisuuteen ovat esimerkiksi valmisteilla oleva maksuttomia tai edullisia harrastusmahdollisuuksia tarjoava harrastuspassi ja suositus kunnille järjestää veloituksettomia liikuntamahdollisuuksia.

Lisäksi olisi kiinnitettävä huomiota keinoihin, joilla nuoria ohjataan harrastusten pariin sekä luodaan edellytyksiä löytää seuraa harrastamiseen ja yhdessä tekemiseen.

4. Onnistunut opinto-ohjaus ja keskeytysten kitkeminen

NEET-kategorian alle kuuluu nuoria, joiden asema koulutusmarkkinoilla vaihtelee. Osa on ollut pidempään koulutuksen ulkopuolella, osa on kokeillut eri koulutuksia ja saanut ehkä tutkinnonkin, mutta palannut taas työttömäksi. Haastateltujen nuorten kohdalla ongelma ei ollut niinkään se, etteikö nuori pääsisi koulutukseen, vaan se, että opinnot jäivät usein kesken.

Pääsy opintoihin on pyritty varmistamaan 2010-luvulla laaditulla nuoris- ja koulutustakuulla, jonka tavoitteena on ollut nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja opiskelupaikan takaaminen peruskoulun päättävillä nuorilla. Ilman toisen asteen opiskelupaikkaa jäävien nuorten osuus onkin vähentynyt.¹⁰⁴ Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria on nuorisotakuun ansiosta ohjattu toisen asteen koulutukseen.¹⁰⁵ Ongelmana on kuitenkin opintojen keskeyttäneiden suuri määrä.

Matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja maksuttomia harrastusmahdollisuuksia tulisi olla nykyistä enemmän

NEET-luokitteluun liittyvä prosessi tuo kuitenkin esiin tukijärjestelmän rajallisuuden. Tukijärjestelmämme kiinnittää liian vähän huomiota siihen, miten nuorta voisi tukea aiemmin, työssä ja koulutuksessa. Tällöin ne nuoret, jotka keskeyttävät ammatillisen koulutuksen, saavat apua, mutta vasta koulutuksen keskeyttämisen jälkeen, NEET-kategorian piiriin tullessaan. NEET-luokittelua ja koulutuksen keskeyttämistä tarkasteltaessa onkin kysytty, eikö olisi hedelmällisempää tukea nuoria jo koulutuksen aikana. Tällöin huomio kiinnittyisi koulutuksen sisäiseen toimintaan: sen pohtimiseen, miltä koulutus nuorten näkökulmasta näyttää ja mitkä syyt saavat heidät keskeyttämään.¹⁰⁶

Koulutuksen keskeyttäminen on aito ongelma, johon on viime aikoina kiinnitetty entistä enemmän huomiota.¹⁰⁷ Haastateltujen nuorten keskeyttämisten taustalla oli sosiaalisten yhteisöjen ja vuorovaikutuksen ongelmia, elämänhallintaan ja psyykkiseen kuormittuneisuuteen liittyviä haasteita, alavalintaa koskevaa epävarmuutta ja kiinnostuksen puutetta sekä tuen tarvetta sopivan alan löytämiseksi.

Peruskoulun opintojen ohjauksen tulisi ehkäistä epäsopivia alavalintoja ja opintojen keskeyttämistä. Oppimisvaikeuksiin, arjenhallinnan pulmiin ja poissaoloihin tulisi löytää ratkaisuja jo peruskoulussa.¹⁰⁸

Esimerkiksi opiskelijavalmentajista on saatu myönteisiä kokemuksia niiden nuorten joukossa, joilla on keskeytysriski. Ilman ajanvarausta tavattavissa olevat opiskelijavalmentajat vierailevat tunneilla, viettävät aikaa opiskelijoiden taukopaikoilla sekä tukevat ja ohjaavat.¹⁰⁹ Tällaiseen tukeen oppilaitoksissa tulisi panostaa enemmän. Oppilaitoksissa olisi kiinnitettävä huomiota myös kouluun kiinnittymisen mahdollisuuksiin, yhteisöllisyyteen ja opiskelijaryhmiin, sekä pyrkiä ehkäisemään ryhmien ulkopuolelle jäämistä.¹¹⁰

Myös mielikuvia vastaamattomia alavalintoja pitäisi pystyä ehkäisemään tehokkaammin. Opiskelijoiden tutustumiskäynnit oppilaitoksiin ennen yhteishakua ovat hyväksi havaittu keino saavuttaa realistisempi kuva oppilaitoksesta ja koulutusalaista, sekä tukea oppilaitoksiin kiinnittymistä.¹¹¹

5. Veloista vapaaksi

Haastateltujen nuorten mahdollisuuksia kavensi tiukka taloustilanne. Valtaosalla nuoruudessa otetut pikavipit ja osamaksut kerryttivät velkaa ja kiristivät taloutta.

**Opinto-
ohjauksen
tulisi ehkäistä
epäsopivia
alavalintoja ja
opintojen kes-
keyttämistä**

Velkaongelmat ovat herättäneet keskustelua siitä, miten voitaisiin tiukentaa pikavippejä, eli korkeakorkoisia, nopeasti myönnettäviä pieniä luottoja tarjoaviin yrityksiin kohdistuvaa sääntelyä.

Vakuudettomiin kulutusluottoihin on esitetty 20 prosentin korkokattoa.¹¹² Sääntelyn tiukentaminen on tarpeen, sillä nykyisellään kyseisten luottojen korot voivat olla satoja prosentteja, ja alan yritykset ovat taitavia kiertämään säädöksiä. Nuorten ylivelkaantumista tutkittaessa on lisäksi havaittu, että pikavippien markkinointi on tarpeettoman vapaata. Pikavippien sääntelyä ja alan valvontaa tulisi edelleen tiukentaa nuorten velkaongelmien vähentämiseksi.

Useat nuoret olivat ottaneet lainoja heti täysi-ikäistyttyään. Nuorten taloustaitoja tulisi tukea ja nuorten taloudenhallintaan liittyvää ymmärrystä vahvistaa lisäämällä arjen- ja taloudenhallinnan taitojen opettamista ja esimerkiksi järjestöjen tekemää kansalaisvalistusta.

Myös koulutuksen aiheuttamat kulut ja opintovelat varjostivat haastateltujen nuorten taloustilannetta. Kustannusten hillitsemiseksi ja kouluttautumisen eriarvoistumisen vähentämiseksi on ehdotettu toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta. Oppimateriaalituki on keino tasata koulutuksen kuluja.¹¹³ Koulutuksen kulujen kohtuullistaminen olisi tarpeen erityisesti NEET-nuorten tilanteen parantamiseksi.

Taloustilanteen helpottaminen on tärkeää nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Taloudellinen riippumattomuus lisää nuorten elämänhallintaa, mahdollistaa hyvinvointia lisääviä aktiviteetteja ja vähentää tunnetta yhteiskunnan elätettävänä olemisesta.

6. Välittämistä, arvostamista ja rinnalla kulkemista

Tunne täysivaltaisesta yhteiskunnan jäsenyydestä on tärkeää kaikille. Osalla haastatelluista nuorista tämä tunne horjui tai oli heikko, kuten erään nuoren toteamus kuvastaa: *”Mulla on aina ollut vähän semmoinen luuseriolo, --- kun en oo pärjänny kouluis ja oon ollu työttömänä”* (haast.6).

Tutkimukseen haastateltujen nuorten kaltaisille, syrjäytymisriskin alle kategorisoiduille nuorille on luotu lukuisia tukitoimia. Tarpeellisuudestaan huolimatta ne jättävät toisinaan yksinkertaiset teot varjoonsa. Nuorten hyvinvointia voidaan kuitenkin vahvistaa myös pienillä teoilla. Kaikkein keskeisintä haastatelluille nuorille tuntui olevan kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen.

Pikavippien sääntelyä ja alan valvontaa tulisi edelleen tiukentaa nuorten velkaongelmien vähentämiseksi

Keskeisintä tuntui olevan kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen

Kohtaamisen merkityksestä on saatu myönteisiä kokemuksia esimerkiksi Helsingin sosiaali- ja terveystoimen tukihenkilötoiminnassa¹¹⁴ ja Helsingin Diakonissalaitoksen Amigo-mentoroinnissa.¹¹⁵ Ne ovat esimerkkejä toiminnasta, jossa vapaaehtoinen aikuinen toimii haasteellisessa elämäntilanteessa olevan nuoren apuna ja tukena. Myönteisissä kokemuksissa on korostunut nimenomaan kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen merkitys.

Yhteiskunnan marginaaliin joutuneiden nuorten on yleisesti havaittu toivovan välittämistä, arvostamista ja rinnalla kulkemista.¹¹⁶ Näitä toiveita edistää myös myönteiseksi tunnistamiseksi kutsuttu toimintamalli, jossa vaikeuksien sijaan korostetaan nuoren omia kokemuksia ja voimavaroja.¹¹⁷

Kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen edellyttää, ettei työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria mielletä ensisijaisesti toimenpiteiden kohteiksi tai ongelmien kautta, vaan heitä kuunnellaan. Oleellista siten onkin se, mitä NEET-nuorista puhuttaessa painotetaan.

6. Miten nuorista puhutaan vai puhuvatko he itse?

6.1 Yhteenveto: hiljainen, muttei äänetön

Tässä tutkimuksessa korostetaan NEET-nuorten näkemyksiä. Tutkimuksessa tarkasteltiin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten näkemyksiä hyvinvoinnista, sen vajeista ja tavoista, joilla näitä nuoria voitaisiin tukea.

Nuorten hyvinvoinnin tarkastelu taloudellisista, sosiaalisista ja itsensä toteuttamiseen liittyvistä lähtökohdista toi esiin tekijöitä, jotka horjuttivat heidän hyvinvointiaan. Taloudellista hyvinvointia heikensivät nuorena otetut pikavipit, osamaksut ja kesken jääneistä opinnoista kertyneet opintolainat. Ne kiristivät nuorten taloustilannetta ja kavensivat tekemisen mahdollisuuksia.

Sosiaalista hyvinvointia haastoivat ihmissuhteiden hauraus, yksinäisyys ja koulukiusaamisen kielteiset vaikutukset. Osallisuudesta ja itsensä toteuttamisesta kumpuavaa hyvinvointia horjuttivat psyykkiset ongelmat sekä yhteiskunnallisen luottamuksen säröt. Ne murensivat elämän mielekkyyttä ja saivat nuoret sijoittamaan itsensä yhteiskunnan reunalle. Erityisesti vajeet hyvinvoinnin sosiaalisella ja itsensä toteuttamisen alueilla heikensivät nuorten pärjäämistä.

Hyvinvoinnin vajeiden lisäksi haastattelut nostivat esiin myös nuorten voimavaroja. Ihmissuhteet ja mielekäs tekeminen ovat hyvinvointia, elämän mielekkyyttä ja selviytymistä vahvistavia resursseja. Ne kannattelivat nuoria ja pitivät heitä kiinni yhteiskunnassa. Ne nuoret, joilla oli toimivia sosiaalisia suhteita ja aktiviteetteja kokivat vahvempaa luottamusta ja mielsivät itsensä kiinteämmin osaksi yhteiskuntaa kuin ne, jotka kokivat puutteita näillä osa-alueilla. Heikoimmassa asemassa olivat ne, jotka kokivat yksinäisyyttä ja sosiaalisten suhteiden haurautta sekä merkityksettömyyttä omassa olemisessa ja tekemisessä. Kouluaikana koettu kiusaaminen erottui merkittävimpänä selittävänä tekijänä.

Nuorten viestit ovat kiteytettävissä kuudeksi hyvinvointia tukevaksi ehdotukseksi

Nuorten viestit ovat kiteytettävissä kuudeksi hyvinvointia tukevaksi ehdotukseksi. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten näkemysten perusteella:

1. Koulukiusaaminen olisi saatava kuriin.
2. Työllistymistä olisi tuettava.
3. Mielekästä tekemistä ja toimintaa tulisi olla tarjolla.
4. Opinto-ohjauksen tulisi olla onnistunutta ja koulun keskeytykset olisi kitkettävä.
5. Velkaongelmia pitäisi vähentää.
6. Kohtaamisen tulisi olla pääosassa.

Tukitoimien suunnittelussa tulisi arvioida, vastaavatko ne nuorten tarpeisiin

Viime vuosina NEET-nuorten hyvinvointia on pyritty parantamaan monilla toimenpiteillä. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi on luotu nuorisotakuu ja siihen liittyvä koulutustakuu, joka turvaa opiskelupaikan kaikille peruskoulun päättävälle nuorille.¹¹⁸

Nuorisotakuun puitteissa on perustettu myös monialaisia nuorten palvelupisteitä, esimerkiksi Ohjaamoja, jotka tarjoavat alle 30-vuotiaille koulutukseen ja työelämään tähtäävää neuvontaa.¹¹⁹ Tehdyillä toimenpiteillä NEET-nuorten määrää on onnistuttu vähentämään, mutta harvoin on keskitytty tarkastelemaan, kuinka toimenpiteet ja aktivointi kohtaavat NEET-nuorten yksilölliset elämäntilanteet ja näkökulmat.

Aina toimenpiteiden suunnittelussa ei kuunnella kohderyhmän omia näkemyksiä. Toimenpiteiden yhtenä ongelmana onkin pidetty niiden järjestelmälähtöisyyttä. On todettu, että mikäli tukitoimet nousisivat nykyistä enemmän nuorten kokemuksista ja tarpeista, olisi niiden vaikuttavuus varmasti parempi.¹²⁰ Tässä tutkimuksessa lähdettiin nimenomaan tästä ajatuksesta.

Tarkoituksena oli kuunnella, mitä nuoret itse ajattelevat siitä, mikä heitä auttaisi. Tutkimuksessa on nostettu esiin NEET-nuorten ääntä ja osoitettu, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevilla nuorilla on toiminta- ja arviointikykyä, joka kannattaa ottaa huomioon heidän tukemisessaan.

Vähintäänkin tukitoimien suunnittelussa olisi perusteltua arvioida, kuinka ne vastaavat kohderyhmän omiin tarpeisiin. Liian usein hyvä tarkoitus kääntyy rakenteeksi, joka toimii nuoren etua vastaan.

Esimerkiksi aktivointi voi nuoren kannalta näyttäytyä hoputtamisena, jossa työhön kykenemätön nuori kiertää aktivointitoimenpiteissä, vaikka tarvitsisi aikaa vahvistaa työelämässä pärjäämisen valmiuksia. Epäsuotuisia

vaikutuksia voidaan välttää, jos otetaan huomioon nuorten omat näkemykset ja elämäntilanne. Kohderyhmän huomiointi edistää myös tukitoimien tarttumapintaa. Näkemysten hyödyntämisen ensimmäinen askel on niiden kuuleminen.

6.2 Kohteesta kuulluksi

Oleellista on, nähdäänkö työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret yksinomaan toimenpiteiden kohteina vai toimijoina. Osallisuuden näkökulmasta on varsin ongelmallista, jos tukitoimia eniten käyttävien ja niitä kipeimmin tarvitsevien ääni ei niissä juurikaan kuulu.¹²¹

Näkökulma määrää yleisestikin paljon sitä, miten tiettyyn ryhmään suhtaudutaan ja miten siitä puhutaan. Yksi keskeisimmistä haasteista on, että palvelujärjestelmä tunnistaa nuoret usein vain yksittäisten ongelmien ja diagnoosien kautta. Tällöin se saattaa ohjata ammattilaista tutustumaan nuoren sijaan vain ongelmaan.¹²²

Sama pätee eri ryhmiin asennoitumiseen yleisemminkin. Esimerkiksi päihdeperheissä elävien nuorten tarkastelussa voi korostaa voimattomuutta, vaikeuksia ja ongelmia, mutta katseen voi kääntää myös nuorta suojaaviin tekijöihin ja voimavaroihin. Suojaavien tekijöiden esiin nostaminen ei poista nuorten hankalaa tilannetta tai vapautta yhteiskuntaa ottamasta vastuuta heidän tilanteensa kohentamiseksi.¹²³

Myös koulutusta ja työtä ilman olevia nuoria voi lähestyä useasta näkökulmasta. On tärkeää huomioida, että vaikeiden tilanteiden ja haasteiden ohella nuorilla on myös monenlaisia resursseja. Tämä positiivista tunnistamista painottava näkökulma mahdollistaa nuorten kohtaamisen voimavaroja korostamalla.¹²⁴

On eduksi tunnistaa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten resursseja ja pyrkiä vahvistamaan niitä. Nuorten voimavarojen ja hyvinvointia vahvistavien tekijöiden esiin tuominen ei kuitenkaan poista aikuisten ja koko yhteiskunnan vastuuta tukea nuorten hyvinvointia ja rakentaa heille parempia mahdollisuuksia. Voimavarojen ja nuorten kokemustiedon korostaminen ei siten saa johtaa siihen, että nuorten kohtaamia ongelmia yksilöllistetään liikaa tai vastuu niiden ratkaisusta sysätään nuorille.¹²⁵

Tässä tutkimuksessa haluttiin kuulla hiljaisemmiksi jääviä ääniä, jotka kuuluvat heikosti poliittisessa päätöksenteossa ja yhteiskunnan tukitoimissa. Usein ääni jää kuulematta, sillä ajatellaan, ettei työn ja koulutuksen ulko-

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten omia resursseja tulisi tunnistaa ja vahvistaa

**Arvostuksen,
osallisuuden
ja toimijuuden
kokemusten
vahvistaminen
on oleellista
syrjäytymisen
ehkäisemisessä**

puolella olevia nuoria tavoiteta tutkimuksissa. Pohjimmiltaan kysymys on kuitenkin siitä, kuinka tutkimusta tehdään.

Tämä tutkimus toteutettiin menemällä nuorten luo ja kysymällä heidän omia kokemuksiaan. Nuorten kertomuksia kuunneltiin.

Nuorten äänen kuunteleminen on keino edistää osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Antamalla nuorille ääni, he muuttuivat tavoittamattoman kohteen sijaan subjekteiksi: heitä osallistettiin ja heitä kuunneltiin. Nuoret puhuivat kaksi, jopa kolme tuntia. Kyse ei siten ole siitä, etteikö nuorilla olisi sanottavaa, vaan pikemminkin siitä, halutaanko heitä kuulla.

Oleellista nuorten kohdalla on arvostava kohtaaminen ja kiinnostuksen osoittaminen. Arvostuksen, osallisuuden ja toimijuuden kokemusten vahvistaminen on oleellista hyvinvoinnin edistämässä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Siksi tämäkin tutkimus nostaa esiin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ääntä, valottaa heidän erilaisia elämäntilanteitaan ja kuuntelee heitä. Nostamalla nuoret toimenpiteiden kohteesta kuulluksi, tutkimus pyrkii omalta osaltaan asenteellisten jakolinjojen ylittämiseen.

Yhteiskunnalta vaadittavien toimien ohella me kaikki voimme rakentaa nuorille parempaa huomista. Kun muistetaan, että kysymys on kiinnostuksesta, välittämisestä ja arvostuksesta, taidosta olla läsnä, herkkyydestä kuulla ja nähdä nuoren potentiaali, on selvää, että meillä jokaisella on mahdollisuus tukea nuorten hyvinvointia.¹²⁶

Nuorten haastatteluista välittyvä viesti on yksinkertainen: kuuntele, ole kiinnostunut ja ole saatavilla.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aaltonen, Sanna (2012) Subjective orientations to the schooling of young people on the margins of school. *Young* 20 (3), 219–235.

Aaltonen, Sanna (2017) Miten mitata kauneutta? Blogi 16.2.2017 <https://www.promeq.fi/FI/Blogit?ln=garuvvjk&id=f23dce36-6d55-4931-add3-0bb-925ba10b2>. Viitattu 5.12.2018.

Aaltonen, Sanna (2018) Koetun hyvinvoinnin tutkiminen vaatii kohtaamista. THL blogi 2.11.2018 <https://www.yplehti.fi/blogi/koetun-hyvinvoinnin-tutkiminen-vaatii-kohtaamista/>. Viitattu 4.12.2018.

Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2015) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, Verkkojulkaisuja 84.

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (2018) Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset - Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 198.

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Myllylä, Martta (2018) Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. *Yhteiskuntapolitiikka*-lehden e-julkaisu 1.11.2018.

Aapola-Kari, Sinikka & Wrede-Jäntti, Matilda (2016) Perinteisiä toiveita, nykyhetkeen kiinnittyviä pelkoja – nuoret pohtivat tulevaisuutta. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.

Alanen, Olli (2015) Nuoret osallisiksi. Julkaisussa Mirja Määttä & Anne Määttä (toim.) *Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen*. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015.

Alanen, Olli & Kainulainen, Sakari & Saari, Juho (2014) *Vamos tekee vaikutuksen. Vamos-nuorten hyvinvointikokemukset ja tulevaisuuden odotukset*. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos.

Alaverdyan, Aino & Malinen, Kaisa & Moilanen, Johanna (2018) Palveluintegraatiolla parempia palveluja työ- ja opiskeluelämän ulkopuolella oleville nuorille vanhemmille. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 67–73.

Allardt, Erik (1993) Having, loving, being: an alternative to the Swedish model of welfare research. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.

Arki ensin (2019) Me-säätiön ohjelma ylisukupolvisen syrjäytymisen vähentämiseksi. <https://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/blogi/arki-ensin-ohjelma-ylisukupolvisen-syrjaytymisen-vahentamiseksi/>. Viitattu 25.4.2019.

Björklund, Liisa & Nord, Ulla & Tarvainen, Tom (2018) *100 Nuorta kehittäjää. Nuorten terveiset psykososiaalisen tuen palvelupakettiin*. Helsinki: Me-säätiö.

Elo, Satu & Lamberg, Kirsi (2018) *Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella*. Loppuraportti. Helsinki: OKM.

Ervamaa, Suvi (2018) *Elämää muuttavia kohtaamisia – omaehtoinen kansalaistoiminta nuorten tukena. Selvitys Helsingin Diakonissalaitoksen Amigo-mentoritoiminnan pitkäkestoisista vaikutuksista*. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos.

Eurofound (2012) *NEETs – Young People not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Gretschel, Anu & Hästbacka, Noora (2016) *Onnistunut monialainen nuorten kohtaamisen malli. Arviointi Kaikki käy koulua-toiminnan vaikutuksista*. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus, julkaisuja 1/2016 & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 109.

Gretschel, Anu & Junttila-Vitikka, Pirjo (2014) Jossain toisessa ajassa hän olisi jo kiinnittynyt. Teoksessa Anu Gretschel, Kari Paakkunainen, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 150.

Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017) *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillisnäyte/aineistonkeruu*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) (2018) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 61.

Halme, Nina & Hedman, Lilli & Ikonen, Riikka & Rajala, Rika (2018) *Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveytutkimuksen tuloksia*. Helsinki: THL.

Harrastamisen strategia (2019) Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7.

Heinonen, Olli-Pekka & Ikonen, Anna-Kaisa & Kaivosoja, Matti & Reina, Timo (2018) *Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi – Selvitys lapsi-, ja nuorisoi-, ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä*. Helsinki: STM.

Herranen, Jatta & Määttä, Mirja & Souto, Anne-Mari (2015) Opiskelu mahdolliseksi. Teoksessa: Mirja Määttä & Anne Määttä (toim.) *Parempia ratkaisuja työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen*. Helsinki: Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015.

Hiilamo, Heikki & Määttä, Anne & Koskenvuo, Karoliina & Pyykkönen, Jussi & Räsänen, Tapio & Aaltonen, Sanna (2017) *Nuorten osallisuuden edistäminen*. Selvitysmiehen raportti. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Huhta, Helena & Salasuo, Mikko (2014) Ainahan voi kerätä käpyjä ja kävellä metsässä! Nuorten liikunnan harrastamisen eriarvoistuminen ja työttömien todellisuus. Teoksessa Anu Gretschel, Kari Paakkunainen, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 150.

Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (2015) *Myönteinen tunnistaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, Verkkojulkaisuja 90.

Hästbacka, Noora (2018) *Monialainen verkostotyö ja koulukiusaaminen. Tapauksitutkimus Aseman Lapset ry:n K-0 -hankkeesta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura /Nuorisotutkimusverkosto, Verkkojulkaisuja 130.

Junttila, Nina (2015) *Kavereita nolla*. Helsinki: Tammi.

Juntunen, Anna (2018) ”Pitää saada itkee ilosta ja surustakin” –Nuoret ja hyvän elämän rakennusaineet. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 35–54.

Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa

Minna Suutari (toim.) *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 20.

Kiilakoski, Tomi (2014) Kahdenlaisia ja kolmenlaisia ihmisiä. Teoksessa Anu Gretschel, Kari Paakkunainen, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 150.

Korkiamäki, Riikka (2015) Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) *Myönteinen tunnistaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, Verkkojulkaisuja 90.

Kortteinen, Matti (1992) *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja jää.

Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien edistäminen (2017) *Avustuskäytännöt ja vapaaehtoistoiminnan helpottaminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 10/ 2017. Helsinki: OKM.

Leeman, Lars & Isola, Anna-Maria & Kukkonen, Minna & Puromäki, Henna & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2018a) *Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi. Kyselytutkimuksen tuloksia*. THL työpapereita. Helsinki: THL.

Leeman, Lars & Isola, Anna-Maria & Valtari, Salla (2018b) Työelämän ulkopuolella olevat tuntevat yksinäisyyttä selvästi muita useammin. THL blogi 23.8.2018. <https://blogi.thl.fi/tyoelaman-ulkopuolella-olevat-tuntevat-yksinaisyytta-selvasti-muita-useammin/>. Viitattu 3.3.2019.

Lähteenmaa, Jaana (2011) Nuorten työttömien yliviritetty toimijuus. *Nuorisotutkimus* 29 (4), 47–60

Maunu, Antti (2016) *Yhteisöjen aika. Ryhmäilmiö-malli ja sosiaalipedagogiikka ammatillisissa oppilaitoksissa*. Helsinki: EHYT ry.

Maunu, Antti (2018a) Arjen rytmit ja yhteisöt. Ammattiin opiskelevien hyvä elämä ja haalistuva individualismi. *Nuorisotutkimus* 36 (1), 3–21.

Maunu, Antti (2018b) Oman paikkansa täyttäminen - asiakaslähtöisyyttä opiskelijalle. Blogi 5.3.2018. <https://blogit.gradia.fi/parastaosaamista/2018/03/05/maunu-oman-paikkansa-tayttaminen-asiakaslahtoisyytta-opiskelijoille/>. Viitattu 11.2.2019.

- Maunu, Antti (2019) "Ei tykkää siitä mihnä on". Ammattiopiskelijoiden käsitykset opintojen keskeyttämisen syistä. Tulossa *Janus*-lehdessä 2019.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2017) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myrskylä, Pekka (2012) *Hukassa –keitä ovat syrjäytyneet nuoret*. EVA Analyysi, 19. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.
- Mäkinen, Sanna (2016) Nuorten toimijuuden tilat ja rajat koulutuksen katveista kerrottuna. *Nuorisotutkimus* 34 (2), 3–18.
- Määttä, Mirja (2017) Johdattelu kirjaan. Teoksessa Mirja Määttä (toim.) *Utta auringon alla. Ohjaamot 2013–2017*. Jyväskylä: Kohtaamo-hanke (ESR) & Keski-Suomen ELY-keskus.
- Määttä, Mirja (2018a) Kehittävää tutkimusta ja tutkivaa kehittämistä Ohjaamoissa. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 61–65.
- Määttä, Mirja (2018b) Työtä, osaamista ja arjen taitoja – Ohjaamot tehtävänsä määrittämässä. Teoksessa Mika Gissler, Marjatta Kekkonen ja Päivi Känkänen (toim.) *Nuorten elinolot vuosikirja*. Helsinki: THL.
- Määttä, Mirja & Määttä, Anne (2015) *Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen*. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015.
- Notkola, Veijo & Pitkänen, Sari & Tuusa, Matti & Ala-Kauhaluoma, Mika & Harkko, Jaakko & Korkeamäki, Johanna & Lehikoinen, Tuula & Lehtoranta, Pirjo & Puumalainen, Jouni (2013) *Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia?* Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Helsinki: Eduskunta.
- Nuorten kevyet palvelupolut. Helsingin Diakonissalaitos. <https://kevyetpalvelupolut.diak.fi/hanketietoa/>. Viitattu 4.3.2019.
- Nuorten yhteiskuntatakuu* (2012) Työllisyys- ja yrittäjyys -osasto, raportteja. Helsinki: TEM.
- Nuottivalmennus-esitys. Kela. https://www.kela.fi/documents/10180/9587577/Kela_nuotti_esitys_verkko.pdf/49044f0c-0a91-46c3-b073-c67df6a5f030. Viitattu 4.3.2019.

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (2018) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (2019) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2018a) *Sittenkin samanlaisia. Tutkimus suomalaisten identiteeteistä*. Raportti 1. Helsinki: e2 Tutkimus ja Suomen Kulttuurirahasto.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2018b) *Samat huolet, eri näkökulmat. Tutkimus suomalaisten asenteista ja identiteeteistä*. Raportti 2. Helsinki: e2 Tutkimus ja Suomen Kulttuurirahasto.

Puuronen, Anne (2014) Millä saa pääsylipun yhteiskuntaan? Teoksessa Anu Gretschel, Kari Paakkunainen, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 150.

Raittila, Simo & Korpela, Tuija & Ylikännö, Minna & Laatu, Markku & Hei-
nonen, Hanna-Mari & Jauhiainen, Signe & Helne, Tuula (2018) *Nuoret ja perustoimeentulon saanti*. Työpapereita 138. Helsinki: Kela.

Rikala, Sanna (2018) Masennus, työkyvyttömyys ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämänkuluissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2), 159–170.

Ristolainen, Heidi & Varjonen, Sampo & Vuori, Jukka (2013) *Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? Poliittikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus*. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2/2013. Helsinki: SOTERKO & Valtioneuvoston kanslia.

Rytioja, Anni & Kallio, Kirsi Pauliina (2018) Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakäytön valossa. *Sosiologia* 55 (1), 6–27.

Saari, Juho (2016) *Yksinäisten suomi*. Helsinki: Gaudeamus.

Sainio, Miia (2014) *KiVa Koulu® -ohjelma suomalaisissa peruskouluissa: Miten ohjelmaa toteutetaan tai miksi sitä ei käytetä?* Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön rahoittama selvitys.

Salonen, Arto & Konkka, Jyrki (2016) Kun tyytyväisyys ratkaisee. Nuorten suhtautuminen globaaleihin haasteisiin, käsitykset ihanneyhteiskunnasta ja toiveet omasta tulevaisuudesta. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa*. Nuorisobarometri 2016. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.

Sandberg, Erja & Jokinen, Sari & Kärkkäinen, Jukka & Lämsä, Riikka & Löfstedt, Jan & Nordlund-Spiby, Rut & Pajunen, Marjaana & Raivio, Helka & Rouvinen, Johanna & Valkeinen, Heli (2018) *Toimintakyvyn arviointi 16–29-vuotiailla NEET-nuorilla. Suositus avuksi Kelan ammatilliseen kuntoutukseen ohjattaessa*. Helsinki: Kela.

Savolainen, Janne & Virnes, Elise & Hilpinen, Merja & Palola, Elina (2015) *Nuorisotakuu-työryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi*. Työ ja yrittäjyys 19/2015. Helsinki: TEM.

Selin, Anni & Maunu, Antti & Kannussaari, Kim & Heinonen, Laura (toim.) (2015) *Ryhmäilmiö. Ryhmän ohjaajan käsikirja*. Helsinki: EHYT ry.

Simonen, Jenni & Pirskanen, Henna & Kataja, Kati & Holmila, Marja & Tigerstedt, Christoffer (2016) Kun vanhempi juo liikaa. Teoksessa Marja Holmila, Kirsimarja Raitasalo & Christoffer (toim.) *Sukupuolvien sillat ja kasvamisen karikot*. Helsinki: THL.

Sipilä, Jorma & Österbacka, Eva (2013) *Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Sosiaalivakuutus 2018. Perustoimeentulotuki on nuorten etuus. 1.6.2018. <https://sosiaalivakuutus.fi/perustoimeentulotuki-on-nuorten-etuus/>. Viitattu 11.2.2019.

Souto, Anne-Mari (2014) "Kukaan ei kysy, mitä mulle kuuluu". Koulutuksen keskeyttäjät ja ammatilliseen koulutukseen kuulumisen ehdot. *Nuorisotutkimus* 32 (4), 1–35.

STTK (2018) *Ratkaisuja –nuorten parissa työskentelevien ja vaikuttajien esittämiä keinoja, joilla nuorten syrjäytyminen voitaisiin estää*. <https://www.sttk.fi/files/ratkaisuja/>. Viitattu 11.2.2019.

Suutari, Minna (2002) *Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 26.

Tanner, Niina (2018) *Amis – yhteinen asia. Ratkaisuja ammatillisen koulutuksen rapautuvaan yhteisöllisyyteen*. Helsinki: Vasemmistofoorumi.

Toiviainen, Sanna (2018) Sopeutumista, sitkeyttä ja selviytymistä. Nuorten relationaalinen toimijuus siirtymissä marginaalista kohti valtavirtoja. *Nuorisotutkimus* 36 (4), 35–49.

Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (2010) *Suomalaisten hyvinvointi*. Helsinki: THL.

Valtioneuvosto (2017) Hallituksen linjaukset nuorten syrjäytymisen vähentämiseksi 25.4.2017. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf/ef2dc3b7-8459-497e-b0cf-77b4ea9cf686/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf.pdf>. Viitattu 14.2.2019.

Valtioneuvosto (2018) Naiset ja maahanmuuttajat hyötyvät koulutuksesta muita vähemmän 11.9.2018. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410845/naiset-ja-maahanmuuttajat-hyotyvat-koulutuksesta-muita-vahemman. Viitattu 20.12.2019.

Valtioneuvosto (2019) Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten osuus vähentynyt 19.2.2019. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/koulutuksen-ja-tyon-ulkopuolella-olevien-nuorten-osuus-vahentynyt?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=1410845. Viitattu 22.2.2019.

Vamos. Helsingin Diakonissalaitos. <https://www.hdl.fi/vamos/>. Viitattu 4.2.2019.

Vehviläinen, Jukka (2019) *Siirtymien vaikutus koulutuspolun eheyteen*. Raportit ja selvitykset 1/2019. Helsinki: Opetushallitus.

Wrede-Jäntti, Matilda (2018) Suhdetyön merkitys nuoren onnistuneen työpajajakson taustalla. Teoksessa Mika Gissler, Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.) *Nuoret palveluiden pauloissa: Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Helsinki: THL.

Muut lähteet

Helsingin Sanomat, uutiset 7.12.2017. Tämä ammattiopisto teki pienen ihmeen – opiskelijoiden keskeyttämiset vähenivät, eikä se vaatinut kuin yhden oivalluksen <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005478950.html>. Viitattu 2.3.2019.

Helsingin Sanomat, uutiset 27.2.2019. Pikavipeille tulossa 20 prosentin korkokatto – Tällä hetkellä korot voivat olla satoja prosentteja. <https://www.hs.fi/talous/art-2000006016542.html?share=006bd7912e5b8f1a88de18b083cdce65>. Viitattu 27.2019.

Helsingin Sanomat, uutiset 15.3.2019. Koko maailman ilmastolakko. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006036750.html>. Viitattu 19.3.2019.

Helsingin sosiaali- ja terveystoimen tukihenkilötoiminta. <https://tukena.wordpress.com>. Viitattu 20.3.2019.

Talouselämä, uutiset 11.1.2018. Nyt syrjäytymiselle on laskettu hinta. <https://www.talouselama.fi/uutiset/nyt-syrjaytymiselle-on-laskettu-hinta-sitra-ja-thl-370-000-euroa-vahintaan/581e6bcc-1fb9-35d9-a861-c13c6f601ffc>. Viitattu 5.4.2018.

LIITE 1

Aineisto on anonymisoitu haastateltujen tunnistamisen välttämiseksi. Anonymisoitaessa haastateltujen yksityiselämää kuvaavat yksityiskohdat on vaihdettu yläkäsitteisiin: äideistä ja isistä puhutaan vanhempina, veljistä ja siskoista sisaruksina, ukeista ja mummoista isovanhempina, tyttö- ja poikaystäväistä seurustelukumppaneina, vaimoista sekä aviomiehistä puolisoina ja eläimistä yleisesti lemmikkeinä. Haastateltujen koulutus- ja ammativalinnoissa käytetään Opetushallituksen toimiala- ja koulutusluokitusta. Haastatteluissa esiintyviin sairauksiin viitataan yleiskäsitteillä (esim. vakava krooninen sairaus). Mielensterveysongelmista puhutaan mielensterveyden häiriöinä (esim. masennus, ahdistuneisuus, paniikkihäiriöt) ja vakavina mielensterveydenhäiriöinä (esim. psykoosit, kaksisuuntaiset mielialahäiriöt).

Loppuviitteet

- 1 Valtioneuvosto 2018.
- 2 Valtioneuvosto 2018 & 2019.
- 3 Talouselämä uutiset 11.1.2018.
- 4 ks. Vaarama ym. 2010.
- 5 ks. Gretschel & Myllyniemi 2017.
- 6 Järvinen & Janhukainen 2001; Suutari 2002.
- 7 Aaltonen & Kivijärvi 2017, s. 9.
- 8 Sosiaalivakuutus 2018.
- 9 ks. esim. Myrskylä 2012; Notkola ym. 2013; Ristolainen ym. 2013; Sipilä & Österbacka 2013; Aaltonen ym. 2015; Aaltonen & Kivijärvi 2018.
- 10 ks. esim. Eurofund 2012.
- 11 Aaltonen & Kivijärvi 2018.
- 12 Aaltonen & Kivijärvi 2018, 9.
- 13 Gretschel & Myllyniemi 2017.
- 14 emt.
- 15 Aaltonen ym. 2018.
- 16 Wrede-Jäntti 2018.
- 17 Toiviainen 2018.
- 18 Aaltonen ym. 2015; Aaltonen & Kivijärvi 2018.
- 19 ks. esim. Vaarama ym. 2010.
- 20 Allardt 1993.
- 21 emt.
- 22 Halme ym. 2018.
- 23 Pekkarinen & Myllyniemi 2018.
- 24 emt.
- 25 Maunu 2019; Souto 2014; Herranen ym. 2015; Aaltonen 2012.
- 26 Maunu 2019; Herranen ym. 2015.
- 27 Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 45–48; Maunu 2019.
- 28 ks. Maunu 2019.
- 29 Alanen 2015, 78; Alanen ym. 2014.
- 30 Mäkinen 2016.
- 31 Alanen ym. 2014.
- 32 ks. esim. Kortteinen 1992; Maunu 2018a & 2018b.
- 33 Gretschel & Myllyniemi 2017.
- 34 Aaltonen ym. 2018.

- 35 Leeman ym. 2018a & 2018b.
36 ks. esim. Junttila 2015, Saari 2016.
37 Juntunen 2018.
38 Aaltonen ym. 2015, 106.
39 Allardt 1993.
40 Gretschel & Myllyniemi 2017.
41 Rikala 2018.
42 Pitkänen & Westinen 2018b.
43 ks. esim. Kortteinen 1992.
44 vrt. Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2016; Maunu 2018a & Maunu 2018b.
45 Pekkarinen & Myllyniemi 2018.
46 Leeman ym. 2018a & 2018b.
47 Leeman ym. 2018a & 2018b.
48 Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2016; Juntunen 2018; Salonen & Konkka 2016.
49 Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2016; Juntunen 2018; Maunu 2018a & 2018b.
50 Pitkänen & Westinen 2018a.
51 Juntunen 2018; Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2016.
52 Nämä 10 väittämää kertovat kuinka osallinen olet, <https://blogi.thl.fi/nama-10-vaittamaa-kertovat-kuinka-osallinen-olet/>.
53 Alanen 2015.
54 Rytioja & Kallio 2018; Pekkarinen & Myllyniemi 2019.
55 Pitkänen & Westinen 2018b.
56 ks. esim. HS uutiset 15.3.2019, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006036750.html>.
57 Lähteenmaa 2011.
58 Aaltonen ym. 2015.
59 Nuorten yhteiskuntatakuu 2012, 32.
60 emt.
61 Puuronen 2014, 31.
62 Määttä & Määttä 2015, 89.
63 emt.
64 ks. Harrastamisen strategia 2019.
65 Aaltonen ym. 2015, 126–128.
66 ks. myös Alaverdyan ym. 2018.
67 Raittila ym. 2018.
68 Hiilamo ym. 2017.
69 Määttä & Määttä 2015.
70 STTK ratkaisuja 2018.

- 71 Sandberg ym. 2018.
- 72 Hiilamo ym. 2017.
- 73 Määttä & Määttä 2015.
- 74 Alavardyan ym. 2018.
- 75 esim. Nuorten kevyet palvelupolut, Björklund ym. 2018.
- 76 Nuotti-valmennus esite.
- 77 Vamos, www.hdl.fi/vamos/.
- 78 Arki ensin 2019.
- 79 Gretschel & Hästbacka 2016.
- 80 Sainio 2014.
- 81 Alavardyan ym. 2018.
- 82 Heinonen ym. 2018.
- 83 Gretschel & Junttila-Vitikka 2014.
- 84 Ervamaa 2018.
- 85 STTK ratkaisuja 2018; Vamos, www.hdl.fi/vamos/.
- 86 Alanen 2015, 80.
- 87 ks. Määttä & Määttä 2015; STTK ratkaisuja 2018; Arki ensin 2019.
- 88 ks. kuitenkin Määttä & Määttä 2015: nuorten osallistamisesta suunnitteluun.
- 89 Aaltonen ym. 2015.
- 90 Alanen 2015, 81.
- 91 Gretschel & Myllyniemi 2017; Aaltonen 2017 & 2018.
- 92 Gretschel & Myllyniemi 2017.
- 93 ks. esim. Sainio 2014; Hästbacka 2018; Elo & Lamberg 2018.
- 94 emt.
- 95 ks. Selin ym. 2015.
- 96 ks. esim. Maunu 2016.
- 97 Wrede-Jäntti 2018.
- 98 <https://blogi.thl.fi/nama-10-vaittamaa-kertovat-kuinka-osallinen-olet/>.
- 99 ks. myös Määttä 2014.
- 100 Määttä & Määttä 2015, 89.
- 101 Hakanen ym. 2019.
- 102 Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien edistäminen 2017;
ks. myös. Huhta & Salasuo 2014.
- 103 Harrastamisen strategia 2019.
- 104 Savolainen ym. 2015.
- 105 Souto 2014.
- 106 Kiilakoski 2014, 26–27.
- 107 Maunu 2019; Tanner 2018; Vehviläinen 2019.

- 108 Määttä & Määttä 2015.
- 109 ks. Alaverdyan ym. 2018; <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005478950.html>.
- 110 ks. Souto 2014.
- 111 ks. esim. Maunu 2019.
- 112 HS uutiset 27.2.2019.
- 113 <https://www.pelastakaa lapset.fi/tyomme-kotimaassa/evaita-elamalle-ohjelma/oppimateriaali-ja-harrastustuki/>.
- 114 <https://tukena.wordpress.com>
- 115 ks. Ervamaa 2018.
- 116 Souto 2014; Toiviainen 2018.
- 117 (ks. Häkli ym. 2015).
- 118 Valtioneuvosto 2017.
- 119 ks. esim. Määttä 2017; Määttä 2018a; Määttä 2018b.
- 120 Alanen 2015, 78.
- 121 Alanen 2015, 80.
- 122 Alanen 2015, 87.
- 123 ks. Simonen ym. 2016.
- 124 Häkli ym. 2015.
- 125 Aaltonen ym. 2015, 41.
- 126 ks. Korkiamäki 2015.

Tässä tutkimuksessa äänessä ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat NEET-nuoret. Turhan usein tämä ryhmä jää kuulematta päätöksenteossa ja tukitoimien suunnittelussa. Nuoret kertovat raportissa elämästään, hyvinvointinsa lähteistä ja esteistä sekä hyvinvointia vahvistavista keinoista. Samalla raportti ravistelee NEET-nuoriin liittyviä stereotyyppioita.

e2.fi

Eerikinkatu 28, 5. krs ■ 00180 Helsinki ■ e2@e2.fi